

SUOMEN UNESCO-TOIMIKUNNAN
TOIMINTAKERTOMUS 2001

UNESCO

YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) perustettiin vuonna 1945. Perussääntönsä mukaisesti sen tehtävänä on "myötävaikuttaa rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen edistämällä kansojen välistä yhteistyötä kasvatuksen, tieteen ja kulttuurin avulla". Unesco on yksi YK:n erityisjärjestöistä. Erityisjärjestöt ovat itsenäisiä kansainvälisiä järjestöjä, joilla on omat jäsenvaltionsa, omat päätösvaltaiset ja toimeenpanevat elimensä sekä oma budjettinsa. Unesccon peruskirjan allekirjoitti vuonna 1946 yhteensä 20 valtiota. Vuoden 2001 lopussa järjestöön kuului 188 jäsenmaata.

Unesccon toimialat ovat kasvatusta, luonnontieteet, humanistiset ja yhteiskuntatieteet, kulttuuri (johon lukeutuu myös maailman kulttuuri- ja luonnonperintö) sekä viestintä, kirjastot, arkistotoimi ja informatiikka. Unesccon päämaja sijaitsee Pariisissa. Järjestön kotisivun osoite on <http://www.unesco.org>.

Unesco oli ensimmäinen kansainvälisen sivistisyhteistyön järjestö, joka avautui Suomelle toisen maailmansodan jälkeen. Suomi liittyi Unesccon kymmenen vuotta järjestön perustamisen jälkeen vuonna 1956, jolloin jo muun muassa kaikki muut Pohjoismaat olivat jäseniä. Silloinen Suomen Lontoon suurlähettiläs Sakari Tuomioja talletti Ison-Britannian ulkoministeriöön hyväksymisasiakirjat ja allekirjoitti Unesccon perussääntönsä lokakuun 10. päivänä 1956. Liittyminen tapahtui Lontoossa YK:n peruskirjan mukaisesti. Vuotta aikaisemmin Suomi oli hyväksytty Yhdistyneiden kansakuntien jäseneksi.

Unesccon ja jäsenmaiden välisinä yhteistoimintaeliminä toimivat suurimmassa osassa jäsenmaita kansalliset Unesco-toimikunnat. Kansalliset toimikunnat ovat Unesccon erityispiirre YK-järjestelmässä. Unesco on ainoa YK-järjestö, jolla on kansallisten toimikuntien muodostama verkosto tukena. Ne luovat ainutlaatuisen globaalin verkoston järjestön ja jäsenmaiden väliin. Useimmilla jäsenmailla on lisäksi Unescossa pysyvä edustusto. Edustustot toimivat myös linkkinä Unesccon ja jäsenmaiden välillä.

Heti Suomen liittymisen jälkeen asetettiin opetusministeriön alaisuuteen Suomen Unesco-toimikunta, jonka tehtävänä on avustaa valtioneuvostoa Unesccon toimintaan liittyvien kysymysten valmistelussa ja hoidossa. Toimikunnan jäsenet edustavat järjestön eri toimialoja, ja sen kautta saatetaan koulutus-, tiede-, kulttuuri- ja viestintäalan suomalaiset asiantuntijat Unesccon maailmanlaajuisten verkostojen yhteyteen.

Toimikunnan tehtäviin kuuluu olennaisena osana myös viestittää kuvaa suomalaisista opetus-, kulttuuri- ja viestintäaloista Unescolle ja sen kautta erityisesti järjestön jäsenmaille muissa maanosissa. Suomen Unesco-toimikunnan sihteeristötehtäviä hoidetaan virkatyönä opetusministeriön kansainvälisten asiain sihteeristössä.

Kannen symboli liittyy YK:n julistamaan kansainväliseen kulttuurien väliseen vuoropuheluvuoteen 2001. Lisätietoa Unesccon sivuilta osoitteesta: <http://www.unesco.org/dialogue2001/>

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto 2
2. Suomen UNESCO-toimikunnan jäsenet ja sihteeristö 3
3. Suomen UNESCO-toimikunnan toiminta 4
 - 3.1 Kasvatus 4
 - Kasvatusjaosto
 - Koulutus kaikille – Education for All
 - 46. Kansainvälinen koulutuskonferenssi
 - Yhdessä elämään oppiminen
 - Unesco-koulut
 - Maailmanperintökasvatus
 - Muut kokoukset
 - 3.2 Luonnontieteet 9
 - Luonnontieteiden jaosto
 - Unesco:n tieteellisen tiedon ja teknologian käytön etiikan maailmankomission toinen istunto, 17.-19.12., Berliini
 - *Riitta Keiski*
 - Kansainvälinen vesiohjelma
 - *Risto Andberg*
 - Unesco mukana valtameren tutkimuksessa
 - *Matti Perttilä & Erkki Leppäkoski*
 - Riosta Johannesburgiin, Dublinista Bonniin
 - *Olli Varis*
 - Kansainvälinen symposiumi viimeaikaisista maankuoren liikunnoista
 - *Risto Lemmelä*
 - Muut kokoukset
 - 3.3 Yhteiskuntatieteet 18
 - Yhteiskuntatieteiden jaosto
 - Kokoukset
 - 3.4. Kulttuuri 19
 - Kulttuurijaosto
 - Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus
 - Uusi sopimus vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelusta
 - *Maija Fast*
 - Kulttuuri ja kehitys -seminaari 21.–22.5.
 - Muut kokoukset
 - Maailmanperintökomitean istunto Helsingissä
 - Maailmanperintöön liittyvät kokoukset
- 3.5 Viestintä 24
 - Viestintäjaosto
 - Kokoukset
4. Yleiskokous 25
 - Unescon 31. yleiskokous
5. Hallintoneuvosto 27
 - Hallintoneuvoston istunnot vuonna 2001
 - Suomen hallintoneuvostokauden päätösvuosi
 - *Margaretha Mickwitz*
6. Muu Suomen Unesco-toimikunnan toiminta 30
 - Suomen maksuosuudet ja muu tuki
 - Julkaisut
 - Unescon julkaisutoiminta
 - Muita kokouksia
7. UNESCO:n sihteeristö ja pysyvä edustusto 32
 - UNESCO:n sihteeristö
 - Suomalaiset UNESCOssa
 - Pysyvä edustusto
- LIITE 33
 - Suomen Unesco-toimikunnan ja laajennetun toimikunnan jäsenet (1999–2001)
- YHTEYSTIEDOT 35
 - Unescon sihteeristön organisaatiokaavio 36

1. JOHDANTO

Vuoden 2001 moniulotteisin tehtävä oli valmistautuminen ja osallistuminen Unescon yleiskokouksen 31. istuntoon. Kokous, jota syyskuun 11. päivän tapahtumat vahvasti leimasivat, hyväksyi Suomen asettamien tavoitteiden mukaisen kaksivuotisen ohjelman, joka keskittyy seuraaviin ensisijaisiin prioriteetteihin:

- peruskoulutus kaikille,
- vesiresurssit ja ekosysteemit,
- tieteen ja teknologian eettiset ulottuvuudet,
- kulttuuridiversiteetti ja kulttuurien välinen vuoropuhelu sekä
- pääsy informaation ja tietoteknologian piiriin.

Suomi myötävaikutti "Koulutus kaikille" -prosessin (EFA) nostamiseksi keskeisimmäksi toiminta-alueeksi. YK:n Vuosituhattulistuksen linjan mukaisesti tavoitteena on luoda koulutusmahdollisuudet kaikille ja parantaa perusopetuksen laatua vuoteen 2015 mennessä. Suomi osallistui yleismaailmallisen kulttuuridiversiteettijulistuksen ja vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelua koskevan yleissopimuksen laatimisprosessiin. Suomi osallistui läntisen vaaliryhmän osalta terrorismia tuomitsevan päätöslauselman luonnosteluun.

Vuonna 1997 alkanut hallintoneuvostojäsenyys päättyi yleiskokouksen yhteydessä. Suomi toimi hallintoneuvoston läntistä vaaliryhmää edustavana varapuheenjohtajana ja oli jäsenenä Unescon haasteita uudella vuosituhanella tutkivassa työryhmässä ja ihmisoikeusvalituksia käsittelevässä sopimus- ja suosituskomiteassa. Suomi pystyi hallintoneuvostossa edistämään tärkeäksi kokemiaan uudistuksia Unescon ohjelmatoiminnassa ja hallinnossa.

Suomen Unesco-toimintaa, ja näin myös Suomen Unesco-toimikunnan toimintaa, ohjasivat osaltaan Suomen jäsenyydet eri hallitustenvälisissä elimissä. Yleiskokouksessa Suomi valittiin päämajakomiteaan ja bioetiikkakomiteaan. Jäsenyydet jatkuivat yhteiskuntatieteellisen MOST-ohjelman neuvostossa, kansainväli-

sen tiedonvälityksen kehittämisohjelman IPDC-neuvostossa, liikuntakasvatuksen ja urheilun CIGEPS-komiteassa sekä Maailmanperintökomiteassa. Suomi valittiin myös MOST-ohjelman ulkoista arviointia suorittavaan asiantuntijaryhmään. Suomi oli lisäksi edustettuna neuvoo-antavassa bioetiikkakomiteassa, kielellisen moninaisuuden ja monikielisen koulutuksen neuvoo-antavassa komiteassa, Kansainvälisen koulutussuunnitteluinstituutin (IIEP) hallintoneuvostossa ja hallitustenvälisen merentutkimuskomission (IOC) hallintoneuvostossa.

Maailmanperintökomitean kokous järjestettiin Suomessa joulukuussa. Suomi toimi Maailmanperintökomitean puheenjohtajana ja komitean byroon jäsenenä. Suomen keskeisiä tavoitteita kokouksessa olivat Maailmanperintöluettelon edustavuuden parantaminen globaalin strategian linjojen mukaisesti kiinnittäen mm. huomiota Euroopan ulkopuolisiin maanosiiin ja aliedustettuihin kohderyhmiin sekä komitean työskentelytapojen uudistaminen. Kokouksen yhteydessä Suomessa vieraili ensimmäistä kertaa Unescon pääjohtaja Matsuura, joka tapasi valtiovallan johdon.

Suomen Unesco-toimikunta avusti opetusministeriötä Unescon toimintaan liittyvien kysymysten valmistelussa ja hoidossa ja myötävaikutti sisällöllisesti laadukkaan pohjan luomiseen Suomen toiminnalle hallintoneuvostossa. Niin pohjoismainen yhteistyö kuin EU-maiden välinen koordinaatio Unescon puitteissa jatkui tiiviinä.

Toimintakertomukseen on kerätty Suomen Unesco-toimikunnan kannalta tärkeimmät vuoden 2001 aikana pidetyt kokoukset ja tapahtumat. Kertomukseen on sisällytetty muutama vuoden toimintaan keskeisesti liittyvä artikkeli tai yksityiskohtaisempi selostus mm. Koulutus kaikille -prosessista, vesiresursseista ja valtamerten tutkimuksesta, kulttuurisesta moninaisuudesta sekä Suomen toiminnasta hallintoneuvostossa.

Toimintakertomus, kuten suurin osa siinä mainituista raporteista, on myös luettavissa opetusministeriön Unesco-sivulla osoitteessa <http://www.minedu.fi/opm/unesco>.

2. SUOMEN UNESCO-TOIMIKUNNAN JÄSENET JA SIHTEERISTÖ

Varsinaisen toimikunnan puheenjohtajana toimi ohjelmajohtaja, dosentti Olli Alho Yleisradiosta ja varapuheenjohtajana Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston pääsihteeri Tapio Markkanen. Jäseninä olivat kansliapäällikkö Christoffer Grönholm, professori Sara Heinämaa, professori Riitta Keiski, professori Ullamaija Kivikuru, suunnittelujohtaja Petri Pohjonen, teatteriohjaaja, puheenjohtaja Raija-Sinikka Rantala, professori Tom Sandlund, professori Martin Scheinin ja kasvatustieteiden ylioppilas Jutta Urpilainen. Ulkoasiainministeriön edustajana toimikunnassa oli lähetystöneuvos Hannu Härmälä 31.7. saakka ja lähetystöneuvos Liisa Valjento 1.8. lähtien (varajäsen yksikön päällikkö Riitta Resch). Toimikunnan työvaliokuntaan on kuulunut

puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi professori Ullamaija Kivikuru sekä pääsihteeri Zabrina Holmström.

Vuoden 2001 aikana Suomen Unesco-toimikunta on kokoontunut varsinaisessa kokoonpanossa kuusi kertaa ja laajennettuna kerran. Toimikunnan laajennettuun kokoonpanoon kuuluu viisi Unescon toimialojen mukaista jaostoa, jotka ovat kokoontuneet yhteensä 18 kertaa. Kansainvälisten asiain johtaja Margaretta Mickwitz opetusministeriöstä sekä sihteeristön edustajat ovat myös osallistuneet toimikunnan kokouksiin. Luettelo laajennetun toimikunnan kokoonpanosta on *liitteenä*. Toimikunnan pääsihteerin virkaa on hoitanut kulttuuriasiainneuvos Zabrina Holmström. Toimikunnan muissa tehtävissä ovat toimineet erityisneuvon-

antaja Satu Heikkinen (palasi virkava-paalta 1.4.2001), suunnittelija Hannu Vainonen ja kansainvälisen vaihdon sihteeri Aila Rapeli. Toimikuntaa ovat avustaneet siviilipalvelusmiehet Tomi Orre (20.10. saakka) ja Petja Hovinhoimo (27.7. alkaen) sekä tuntipalkkaisena kasvatustieteiden ylioppilas Marja Hiltunen

Laajennettu Suomen Unesco-toimikunta kokoontui Unescon pääjohtaja Koïchiro Matsuuran vierailun yhteydessä järjestetyn "Unesco ja kulttuuridiversiteetti" -seminaarin puitteissa. Seminaari pidettiin 10.12. G. W. Sundmansin auditoriossa. Tilaisuudessa puhuivat pääjohtajan lisäksi mm. professori Martin Scheinin ja neuvotteleva virkamies Jukka Liedes. Tarkemmin seminaarin aiheesta sivulla 19.

3. SUOMEN UNESCO-TOIMIKUNNAN TOIMINTA

3.1 KASVATUS

Kasvatusjaosto

Kasvatusjaoston puheenjohtajana toimi suunnittelujohtaja Petri Pohjonen ja varapuheenjohtajana lehtori, fil. lis. Christer Hummelstedt. Jaoston jäseniä olivat kansliapäällikkö Christoffer Grönholm (siirtyi syksyllä 2001 viestintäjaostosta kasvatusjaostoon), tiedottaja Jussi Honkanen, tutkimusprofessori Pirjo Linnakylä, viestintäjohtaja Seppo Niemelä, suunnittelija Sanna Rauhan-salo (15.2. saakka), professori Maijaliisa Rauste-von Wright, toiminnanjohtaja Pekka Sallila, professori Martin Scheinin ja kasvatustiet. yo Jutta Urpilainen. Jaoston pysyvinä asiantuntijoina toimivat ylitarkastaja Pekka Elo, opetusalan neuvonantaja Heikki Kokkala, ylitarkastaja Arja Mäkeläinen, ylitarkastaja Immo Parviainen ja opetusneuvos Helena Taxell. Asiantuntija Petra Packalén toimi sihteerinä. Jaosto kokoontui vuoden aikana kuusi kertaa.

Hallintoneuvoston kaksi kokousta ja syksyisen yleiskokouksen valmistelu työllistivät jaostoa. Lausuntokierroksella olevien asiakirjojen yhteydessä jaosto pohti muun muassa Unescon kasvatusinstituuttien tulevaisuutta, ammatillista kasvatusta koskevaa suositusta sekä ihmisoikeuskasvatus- ja lukutaitokasvatuksen asemaa Unescon ohjelmissa. Kasvatusjaosto seurasi myös pääjohtaja Matsuuran käynnistämää hallinnonuudistamis- ja tervehdyttämisprosessia Unescossa ja keskusteli Unescon tulevaisuudesta.

Kasvatusjaoston suurin yksittäinen haaste liittyi kuitenkin Education

for All (EFA) eli Koulutus kaikille – seurantaprosessiin. EFA-teema olikin näkyvästi esillä kaikkien kuuden kokouksen asialistalla. Kevätkauden EFA-aktiviteetteihin kuuluivat muun muassa keskeisille sidosryhmille suunnattu vapaamuotoinen keskustelutilaisuus sekä tapaamiset opetusministeri Raskin ja Opetushallituksen johtoryhmän kanssa. Kasvatusjaoston EFA-vuoden päätapahtuma oli loka-kuussa, jolloin toimikunta järjesti yhteistyössä opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja Opetushallituksen kanssa Säätytalolla EFA-seminaarin, jonka arvovaltaiseen alustajakaartiin kuuluivat mm. opetusministeri Maija Rask, valtioneuvos Harri Holkeri ja alivaltiosihteeri Pertti Majanen.

Toimikautensa päätöskokouksessa kasvatusjaosto kertasi kuluneen kolmen vuoden haasteita ja pohti kasvatusjaoston tulevaa roolia. Kasvatusjaoston tulevaisuuden haasteena voisi olla esimerkiksi miettiä keinoja edistää laajempaa kansainvälisyyttä Suomen koulutusjärjestelmässä nykyisen Eurooppa-keskeisyyden rinnalla.

Pohjoismaiset kasvatusjaostot tapasivat vuoden aikana kaksi kertaa Tanskassa, toukokuussa Helsingörissä ja syyskuussa Roskildessa. Ensimmäiseen kokoukseen osallistuivat Kristian Slotte, Petri Pohjonen ja Petra Packalén, joka oli mukana myös toisessa Satu Heikkisen kanssa. EFA-prosessi hallitsi näissä tapaamisissa kokousagenda. Kokouksissa pohdittiin sekä EFA-seurannan merkitystä Pohjoismaiden oman koulutuksen kehittämisen kannalta että Pohjoismaiden mahdollisuuksia edistää EFA-tavoitteiden toteutumista kansainvälisesti. Kokousten tarkoituksena oli myös valmistella pohjoismaisia kasvatussektorin kannanottoja hallintoneuvoston ja yleiskokouksen istuntoihin.

Koulutus kaikille – Education for All

Koulutus kaikille –prosessi (Education for All, EFA) sai alkunsa vuonna 1990 Jomtienissa Thaimaassa pidetyssä maailmankonferenssissa. Tuolloin hyväksyttiin Koulutus kaikille –julistus ja siihen liittyvä toimintaohjelma, joiden tavoitteena oli turvata kaikille maailman ihmisille pääsy perusopetukseen vuosituhatosen vaihteeseen mennessä. Dakarissa Senegalissa pidettiin keväällä 2000 Jomtienin konferenssin seurantakokous, jossa todettiin kehityksen olleen hidasta.

Dakarin koulutusfoorumi hyväksyi EFA-prosessille uuden toimintaohjelman, jonka päätavoitteet, yleinen perusopetusmahdollisuus kaikille vuoteen 2015 mennessä ja koulutuksen sukupuolierojen poistaminen perusopetuksessa vuoteen 2005, kaikilla koulutuksen tasoilla vuoteen 2015 mennessä, on kirjattu myös YK:n Vuosituhattulistuksen kahdeksan pääkehitystavoitteen joukkoon.

**Follow
Education for All
action worldwide**

Dakarin toimintaohjelman tavoitteet:

1. Varhaislapsuudessa annettavan hoidon ja kasvatuksen laajentaminen ja parantaminen huomioiden erityisesti epäedullisimmassa asemassa olevat lapset
2. Maksuttoman, pakollisen ja korkealaatuisen perusopetuksen tarjoaminen kaikille maailman lapsille, erityisesti tytöille, vaikeissa oloissa eläville ja etnisiin vähemmistöihin kuuluville lapsille, vuoteen 2015 mennessä
3. Nuorten oppimistarpeiden tyydyttäminen siten, että heille annetaan oikeudenmukainen mahdollisuus osallistua sopiviin koulutus- ja elämäntaito-ohjelmiin
4. Lukutaitoisen aikuisväestön osuuden, erityisesti naisten osuuden, lisääminen 50 prosentilla vuoteen 2015 mennessä sekä muutenkin aikuisten perus- ja jatkokoulutusmahdollisuuksien parantaminen
5. Sukupuoleen perustuvien erojen poistaminen perusopetuksesta vuoteen 2005 mennessä ja sukupuolten tasa-arvon toteutuminen koulutuksessa vuoteen 2015 mennessä
6. Koulutuksen, opetuksen ja oppimisen laadun parantaminen kaikilla osa-alueilla

Koulutus kaikille -prosessi etenee samanaikaisesti kahdella tasolla: kansallisina prosesseina ja kansainvälisenä, pitkälti kehitysyhteistyön muodossa toteutuvana kumppanuusohjelmalla. Kansainvälinen koordinaatiovastuu on EFA-sihteeristön tehtäviä hoitavalla Unescolla. Päävastuu tavoitteiden toteutumisesta on maatasolla. Kaikki Dakarin osanottaja-

maat ovat sitoutuneet laatimaan vuoteen 2002 mennessä kansallisen EFA-toimintaohjelman.

Koulutus kaikille kansallisella tasolla

Kasvatusjaosto pohti kertomusvuonna Dakarin tavoitteiden näkökulmasta Suomen koulutuksen tilaa ja mahdollisia kehittämistarpeita. Toimikunta hyväksyi joulukuussa jaoston esityksen lähetettäväksi kansallisen EFA-toimintaohjelman valmistelujen taustaksi ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosastolle, opetusministeriöön ja Opetushallitukseen. Toimikunnan työ oli pohjana myös Suomen esiintymiselle alueellisessa, Pohjoismaiden ministerineuvoston ja Itämeren alueen maiden piirissä alkaneessa EFA-keskustelussa.

Suomessa asiat EFA-tavoitteiden osalta ovat moniin maihin verrattuna hyvin. Uusia haasteita ja kehittämisalueita löytyy kuitenkin aina, jotta kaikkien halukkaiden tasa-arvoinen, laadukas, omien edellytysten ja kiinnostusten mukainen koulutus mahdollistuu. Erityishuomiota tulee kiinnittää kaikilla koulutusasteilla vähemmistöihin, erityisesti maahanmuuttajiin.

Esiopetus tuli elokuusta 2001 lähtien kiinteäksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää. Kaikilla kuusivuotiailla on oikeus vuoden kestävään maksuttomaan vapaaehtoiseen esiopetukseen, jolla pyritään tasaverstaisten koulunaloittamisvalmiuksien tarjoamiseen lapsille. Esiopetus uudistus luo hyvin toteutettuna pohjan

Dakarin toimintaohjelmassa mainittuun varhaiskasvatukseen kehittämiskaavaan. Keskeinen osa esiopetusta on sosiaalisten perustaitojen oppiminen, mihin kuuluu toisten, myös erilaisten lasten kunnioittaminen. On kuitenkin muistettava, että varhaiskasvatus on paljon laajempi käsite kuin vuoden mittainen esiopetus.

Perusopetus on Suomessa kaikkien ulottuvilla, vaikka tasa-arvoinen peruskoulutus onkin kokenut Suomessa kolhuja viime vuosikymmeneltä lähtien. Pieniä syrjäseutujen kouluja on lakkautettu ja erot oppimistuloksissa ovat kansallisesti tarkasteltuna kasvaneet siten, että toimiin ongelman pahenemisen estämiseksi tulisi ryhtyä siitä huolimatta, että kansainvälisessä vertailussa (OECD:n PISA-arviointi) Suomen koulujen väliset erot ovat vertailumaiden pienimmät. Tuossa vertailussa huomiota kiinnitettiin sen sijaan koulujen sisällä olevaan huomattavan suureen vaihteluun.

Sekä kansallinen että kansainvälinen arviointi osoittaa sukupuolten väliset erot suomalaisten koululaisten parissa suuriksi. Suomalaiset 15-vuotiaat, erityisesti tytöt ovat vuonna 2001 mainitun OECD:n PISA-arviointiprojektin mukaan maailman parhaita lukijoita. Maaseutukoulujen poikien lukutaito on selvästi maan heikoin. Kotimaisen perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistuloksia 9. vuosiluokalla arvioivan tutkimuksen tulokset sen sijaan osoittivat, etteivät oppilaat yleensä saavuta tyydyttäviä kirjoitustaitoja eivätkä tyydyttävää kielentuntemuksen hallintaa peruskouluvuosiensa aikana. Etenkin poikien lukutaitoon ja luku-harrastukseen tulisi siis kiinnittää huomiota, jottei heidän oppimis-

tonsa katoaisi heikkojen perustaitojen vuoksi. Lääkkeinä voisivat olla mm. koulukirjastojen parantaminen ja opetusryhmien pienempi koko.

Koulun keskeyttäminen ei ole suuri ongelma Suomessa. Sen sijaan voidaan kysyä, kuinka hyvin laadukaan perusopetuksen vaatimus toteutuu esimerkiksi ns. alisuoriutujien tai erityisiä oppimistarpeita omaavien lasten kohdalla. Heille olisi turvattava mahdollisuus sellaiseen yksilölliseen opetukseen, joka ottaa heidän tarpeensa huomioon ja samalla turvaa yleisten oppimistavoitteiden saavuttamisen ja etenemisen koulutuksen seuraavalle asteelle.

Nuorten syrjäytymiseen on kiinnitetty Suomessa viime vuosina entistä enemmän huomiota ja parannuskeinoja on pohdittu erilaisin kehittämishankkein koskien mm. opetusta. Kansallisten arviointien mukaan 15–20 prosenttia oppilaista jättää peruskoulun jatko-opintoja ja työelämää ajatellen heikoin eväin. Suomen koulutusjärjestelmää on kuitenkin määrätietoisesti rakennettu siten, ettei umpikujia syntyisi, vaan opintojen jatkaminen olisi aiemmista valinnoista riippumatta aina mahdollista. Perinteisen muodollisen koulutuksen rinnalla on kehitetty vaihtoehtoisia tapoja vahvistaa elämänhallintaa, osaamista ja työelämävalmiuksia (esim. oppisopimuskoulutus, työpajat). Työpajat ovatkin lisänneet merkittävästi nuorten oman elämän hallintaa, sillä noin 50–60% työpajanuorista sijoitui pajajakson jälkeen koulutukseen tai työhön. Hankkeet nuorten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi sekä iltapäivätoiminnan kehittämiseksi ovat myös olleet tervetulleita.

Syrjäytymisen ohella 90-luvulla puheenaiheeksi nousi **elinikäinen**

oppiminen erityisesti kytkeytyen tietoyhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin. Tietoyhteiskunnan edellyttämien tietojen ja taitojen turvaaminen myös aikuisille ikääntyvää väestöä unohtamatta on välttämätöntä. Perustettiin mm. kansalaisten tietoyhteiskunta- valmiuksien parantamiseen tähtäävä hanke. Erityisen tärkeään asemaan on noussut medialukutaidon edistäminen, sillä sekä nuorissa että aikuisissa on niitä, joiden lukutaito ei riitä tietoyhteiskunnan tarpeisiin. Lukutaidon riskiryhmät ovat vaarassa syrjäytyä, joten näihin ryhmiin pitää kiinnittää enemmän huomiota ja miettiä keinoja auttaa heikoimpia.

Vaikka Suomi ja muut Pohjoismaat ovat OECD:n arvioinnin mukaan edelläkävijöitä myös elinikäisen oppimisen toteutuksessa, ongelmia tälläkin saralla on. Ikäryhmien väliset koulutuserot ovat Suomessa kansainvälisesti suuret (OECD-maiden 3. suurin). Esim. 25–34-vuotiaista 84 prosentilla on vähintään toisen asteen koulutus kun sen sijaan 55–64-vuotiaista vain 41 prosentilla on vastaavan tason koulutus. Ongelmaa kärjistää se, että aikuiskoulutukseen osallistuminen on edelleen kasautuvaa: aikuisopiskeluun osallistuvat eniten ne, joilla on jo ennestään hyvä pohjakoulutus. Joustavien ja yksilöllisten koulutautumismahdollisuuksien turvaaminen on aikuiskoulutuksen haaste. Erityisesti huomioitavia ryhmiä ovat työttömät ja työttömyysuhan alaiset sekä maahanmuuttajat. Koulutuksen ja työelämän lähentäminen toisiinsa on niin ikään haaste, vaikka työssä oppimista onkin ammatillisessa koulutuksessa lisätty.

Sukupuolten välinen tasa-arvo on toteutunut Suomessa hyvin verrattuna useimpiin muihin maihin. Meillä

tasa-arvo-ongelmat liittyvät sukupuolen vaikutukseen koulumenestykseen ja koulutusuraan. Sukupuoli ohjaa yhä suuressa määrin koulutusvalintoja ja sitä myöten työelämään sijoittumista. Tytöt päätyvät poikia epätodennäköisemmin matemaattisten tai teknistieteellisten opintojen pariin, kun taas pojat ovat aliedustettuina valittaessa uusia opiskelijoita esimerkiksi terveydenhuollon tai opettajan koulutusohjelmiin.

Koulutuksen laadun varmistaminen on jatkuva ja tärkeä puheenaihe. Miten voidaan määritellä koulutuksen laatu? Tarvitsevatko ihmiset perusopetuksen oppimäärää vai perustaitoja? Miten tiedot ja taidot liitetään asenteisiin ja arvoihin? Vaarana on, että koulussa opittu jää irralliseksi tiedoksi, jota ei osata käyttää uusissa tilanteissa koulun ulkopuolella. Myös koulutuksen tarjonnan ja kysynnän periaatteita tulisi ajatella uudelleen. Koulutustarjonnan laatua tulisi tarkastella kaikilla koulutuksen tasoilla kriittisesti ja pitäisi pyrkiä määrittelemään ns. hyvän koulutustarjonnan ja yleissivistyksen laadulliset ja määrälliset kriteerit. Lisäksi erilaiset oppimistulosten ja muut sisällölliset arvioinnit tulisi kaikilla tasoilla kehittää sellaisiksi, että niiden avulla voidaan parantaa eri koulutusmuotoja niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin.

Opetussektorin toiminnalla on keskeinen asema Suomen **kehitysyhteistyön** tavoitteisiin pyrittäessä. Panostus etenkin perustason opiskelumahdollisuuksien parantamiseen on köyhyyden vähentämisen sekä tasa-arvon lisäämisen parhaita mahdollisuuksia. Nykyaikainen kumppanuuskäsite edellyttää kehitysyhteistyön toimijoilta pitkäjännitteisyyttä ja pidempiaikaista sitoutumista. Suomi on pyr-

kinyt aktiivisesti tukemaan kansallisia Education for All - Koulutus kaikille - suunnitelmia ja niiden toimeenpanoa maissa, joissa opetussektori kuuluu yhteistyön ohjelmiin. Lähtökohtana on, että kansalliset suunnitelmat liittyvät kiinteästi maiden laajempiin kehityssuunnitelmiin. Suomi on kunnostautunut useissa maissa ja organisaatioissa vammaisten koulutuskysymysten esille tuojana ja tukijana. Tätä erityisosaamista on syytä vahvistaa ja kehittää.

- *EFA kotisivu*
<http://www.unesco.org/education/efa>
- *Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston kotisivu/EFA:*
<http://global.finland.fi/tietoa/toimialat/koulutus/foorumi.htm>

46. Kansainvälinen koulutuskonferenssi – Yhdessä elämään oppiminen

Unescon koulutustoimisto IBE (International Bureau of Education) järjesti 5.-8.9. Genevessä 46. kansainvälisen ministeritason koulutuskonferenssin (ICE, International Conference on Education). Edellinen istunto pidettiin viisi vuotta sitten. Vuonna 1934 alkaneen ICE-konferenssiperinteen pääjohtaja Matsuura luokitteli "koulutuksen maailmanperinnöksi". Yli kuusisataapäinen osallistujajoukko hajautui plenaari-istuntojen lisäksi kaikkiaan kuuteen eri työryhmään neljän päivän aikana pohtimaan teemaa *Education for all for learning to live together: Contents and Learning Strategies*. Suomesta osallistui kuusi henkinen valtuuskunta: suunnittelujohtaja Petri Pohjonen Opetushalli-

tuksesta, opetusneuvos Armi Mikko-la opetusministeriöstä, neuvonantaja Heikki Kokkala ulkoasiainministeriöstä, tutkija Sakari Suutarinen Jyväskylän yliopistosta sekä Satu Heikkinen. Lisäksi Unesco-professorin haltija, professori Johanna Lasonen Jyväskylän yliopistosta osallistui konferenssiin IBE:n kutsumana alustajana.

Konferenssi oli ensimmäinen suuri Unescon kasvatussektorin tapahtuma vuoden 2000 Dakarin koulutusfoorumin jälkeen ja samalla Unescon avaus laajemmalle kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävälle vuoropuhelulle, mikä on Koulutus kaikille -prosessin edistämisen keskeinen edellytys. Myös konferenssin näkökulma velvoitti; yhteiskunnallista ulottuvuutta, opetuksen ja oppimisympäristön vuorovaikutusta pohdittiin kansalaisjärjestöedustajien kanssa pääjohtaja Matsuuran johtamassa erityisistunnossa.

Keskeisessä tarkastelussa oli opetuksen laatu mittarina erityisesti sen yhteiskunnallinen sisältö sekä oppimisstrategiat erilaisissa ympäristöissä. Jälkimmäinen vei keskustelua myös koulutuksen saatavuuden ongelmiin. Miten toteuttaa jokaisen lapsen oikeutta ilmaisesta kouluun pääsystä keskellä aseellista konfliktia, miehitystä, väkivaltaa ja välinpitämättömyyttä?

Ratkaisuksi nähtiin koulutus kaikille. Paitsi että koulutuksen saatavuus mahdollistuu vakaissa yhteiskunnallisissa oloissa, on se myös läheke köyhyyteen, suvaitsemattomuuteen, epätasa-arvoon ja ennakkoluuloihin, jotka lietsovat väkivaltaa. Tieto auttaa rauhan rakentamisessa ja edistää demokratiaa, ihmisoikeuksien kunnioitusta ja kulttuurisen moninaisuuden hyväksymistä sekä ihmisten osallistumista poliittiseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen elämään.

Siellä missä taas koulutuksen saatavuus on turvattu, on panostettava koulutuksen laatuun ja sisältöön, opetettava eettistä olemista kansalaisuus-, rauhan- ja ihmisoikeuskasvatuksen keinoin. Tässä kasvattajien yhteisvastuu ja oppilaiden osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon nousivat konferenssiväen mielestä avainasemaan ja keskeisiksi kehittämishaasteiksi.

Demokratian ja sosiaalisen koheesion lisäksi pääteemaa purettiin myös toisen akselin ympärille. Tiedon saatavuutta ja tulevaisuuden kouluja pohdittiin paitsi kielten opetuksen ja monikielisten ympäristöjen näkökulmista myös tiedeopetuksen sekä tieto- ja viestintäteknologioiden kautta. Vaikka digitaalinen kuilu kasvavasti eriarvoistaa maailmaa ja eri väestönosia, todettiin tieto- ja viestintäteknologioiden kuitenkin tarjoavan mahdollisuuden saattaa koulutus useamman saataville. Se, miten tehokkaasti ihmiskunnan tietopohjaa saadaan ICT:n avulla laajennettua, toimikoon niiden hyödyn mittarina.

Konferenssi päättyi purkamaan keinoja myös konkreettisemmiksi toimintaohjeiksi ja uudistuksiksi, jotka olisi ulotettava kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksesta aikuisopetukseen huomioiden erityisesti 12–18-vuotiaiden ikäryhmä. Kehittämistoimet koskevat koulutuksen sisältöä, metodeja, opettajia, instituutioiden toimintatapoja ja kasvatustutkimusta.

Lisää tietoa konferenssista saa Unescon koulutustoimiston IBE:n verkkosivuilta:
<http://www.ibe.unesco.org>

Unesco-koulut

Maailmanlaajuiseen Unesco-kouluverkkoon (ASP, Associated Schools Project) kuuluu yli 4000 oppilaitosta ja verkosto laajenee koko ajan. Suomi on ollut mukana jo vuodesta 1959 alkaen ja tällä hetkellä Suomen verkko kattaa noin 70 oppilaitosta alasteista yliopistojen opettajankoulutuslaitoksiin. Unesco-koulut pyrkivät toteuttamaan Unescon perussäännön ja suositusten periaatteita lisäämällä kansainvälistä kulttuurista ymmärtämystä ja osaamista kouluissa. Koulujen toiminta-ajatuksessa korostuvat mm. rauhankulttuuri, ihmisoikeudet, demokratia ja kestävä kehitys. Unesco-kouluilla on monenlaista toimintaa, esim. ystävyyskouluja eri puolilla maailmaa, yhteistyöprojekteja muiden koulujen kanssa sekä oppilasmaailman opettajavaihtoa. Suomen ASP-koulujen opetuksessa on viime aikoina korostunut ihmisoikeus-, maailmanperintö- ja ympäristökasvatus.

Suomen Unesco-kouluverkon vuositapaaminen pidettiin Pietarissa 4.-7.10. Tarkoituksena oli solmia uusia yhteyksiä Venäjän Unesco-kouluihin. Venäjältä vierailikin Suomessa 25.-27.10. ryhmä Unesco-kouluverkon opettajia tutustuen Jyväskylän alueen Unesco-kouluihin. Suomen Unesco-kouluista osallistui neljä opiskelijaa ja kaksi opettajaa Ruotsin Karlskronassa 3.-7.9. järjestettyyn maailmanperinnön työpajaan. Osallistujat kirjoittivat tilaisuudesta artikkelin Suomen Tammi -lehteen.

Maailmanperintökasvatus

Unescon maailmanperintösopimus vuodelta 1972 pyrkii turvaamaan maailman keskeisten kulttuuri- ja luonnonperintökohteiden säilymistä. Sopimusvaltiot sitoutuvat lisäksi edistämään maailmanperinnön arvostusta ja ymmärtämistä tiedottamalla ja pyrkimällä sisällyttämään sitä kouluopetukseen. Suomessa maailmanperintöopetus-projektia (WHE, World Heritage Education) toteutetaan osittain Unesco-kouluverkoston puitteissa. Projekti kuuluu Suomen Tammi -kulttuuriperintöopetuksen kehittämishankkeeseen. Kansallisina tavoitteina on mm. kehittää maailmanperintöopetuksen opetussuunnitelma ja tuoda se käytäntöön, kehittää ystävyyskoulutoimintaa koulujen välillä sekä järjestää koulutustilaisuuksia ja leirikouluja. Määrällisenä tavoitteena on, että 10 % yläasteen kouluista toteuttaa maailmanperintöopetusta.

Suomessa järjestettiin 11.-15.12. kansainvälinen maailmanperinnön opetuksen (World Heritage Education, WHE) työpaja, johon osallistui opettajia, opiskelijoita ja asiantuntijoita Egyptistä, Jordaniasta, Filippiineiltä, Perusta, Senegalista, Norjasta, Ruotsista, Suomesta ja Unescosta. Tilaisuudessa pohjustettiin maailmanperinnön opetuksen, kulttuureiden kohtaamisen ja suvaitsevuuksien edistämistä.

Maailmanperintöopetuksen täydennyskoulutusta opettajille järjestet-

tiin Suomen Tammi -projektin kanssa Verlassa 3.-4.9. ja Raumalla 24.-25.9. Opintoaineistona oli Unescon julkaiseman käsikirjan suomalainen painos Maailmanperintö - tutki ja opi.

Kansallisena ASP- ja WHE-koordinaattorina toimii ylitarkastaja Pekka Elo Opetushallituksesta. Hän on myös Suomen Unesco-toimikunnan kasvatustaustajien pysyvä asiantuntija.

- *Suomen Unesco-koulu*
<http://www.freenet.hut.fi/asp>
- *Maailmanperintökasvatus*
<http://www.freenet.hut.fi/whe/>
- *Suomen Tammi+ -kulttuuriperintöopetuksen projekti*
<http://www.edu.fi/projektit/tammi/>
- *Ihmisoikeuskasvatus*
<http://www.freenet.hut.fi/ihmis>
- *ASP/Baltic Sea Project*
<http://www.b-s-p.org>

Muut kokoukset

- Koulutus kaikille -prosessin (EFA) lahjoittajamaiden koordinaattorikokous 1.-2.2. Pariisissa. Heikki Kokkala ja Petri Pohjonen jaostosta sekä sihteeristöstä Zabrina Holmström osallistuivat.
- "Rauhanpedagogiikkaa ja vuorovaihtuuskasvatusta opettajan avuksi" -seminaari, Espoo, 10.2. Järjestäjinä Suomen Unesco-kouluverkko ja Rauhankasvatusinstituutti. Pekka Elo kasvatustaustajien jaostosta osallistui ja piti myös puheenvuoron.
- "Learning to Live Together Through Teacher Education" -seminaari, Israel, 10.-24.2. Satu Haapanen Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitokselta osallistui.
- "Intergovernmental Committee for Physical Education and Sport

- (CIGEPS)", Algeria, 17.-22.2. Professori Risto Telama Jyväskylän yliopistosta ja neuvotteleva virkamies Seppo Paavola opetusministeriöstä osallistuivat.
- Ministeri Maija Rask tapasi OECD-vierailunsa yhteydessä Unescon kasvatusektorin uuden apulaispääjohtajan Sir John Danielin Pariisissa 5.4.
 - Kansainvälinen kasvatuskonferenssia valmisteleva kokous, Kööpenhamina, 18.-19.4. Erikoistutkija Sakari Suutarinen Jyväskylän yliopistosta osallistui.
 - "The Winds of Change in the Teaching Profession" -asiantuntijakokous, Strasbourg, 18.-19.6. Opetusneuvos Armi Mikkola opetusministeriöstä osallistui.
 - "13th consulting meeting with the Baltic Sea Project", Neumünster, Saksa, 19.-21.7. BSP-koordinaattori, opetusneuvos Kaija Salmio Opetushallituksesta osallistui.
 - Liikuntakasvatuksen ja urheilun hallitustenvälisen komitean (CIGEPS) kokous, Ateena, 29.-31.8. Professori Risto Telama osallistui.
 - "2nd Meeting of the Working Group on EFA", Pariisi, 10.-12.9. Heikki Kokkala jaostosta osallistui.
 - Itämeren alueen workshop "Curriculum Development for Social Inclusion: Lessons Learned from Recent Reform", Liettua, 5.-8.12. Projektipäällikkö Jyri Anttila Opetushallituksesta osallistui.
 - Unescon vuosittaisen rauhankasvatuspalkinnon luovutustilaisuus, Pariisi, 13.12. Tilaisuuteen kutsutaan edellisten vuosien palkinnonsaajat. Vuonna 1981 palkittu tekn. lis. Helena Kekkonen Rauhankasvatusinstituutista oli mukana tilaisuudessa.

Lisätietoa:

- *Unescon kasvatusektorin sivut*
<http://www.unesco.org/education>
- *Aikuisopiskelijan viikko*
<http://www.aike.fi/aov/>

3.2 LUONNONTIETEET

Luonnontieteiden jaosto

Suomen Unesco-toimikunnan luonnontieteiden jaoston puheenjohtajana toimi professori Riitta Keiski ja varapuheenjohtajana dosentti Risto Lemmelä. Jaoston jäseninä olivat pääsihteeri Tapio Markkanen, tiedesihteeri Risto Andberg, professori Sara Heinämaa, professori Kari Enqvist, kansainvälisten asiain päällikkö Sirkka Haunia, opettaja Vesa Heinonen ja professori Erkki Leppäkoski. Jaoston pysyvinä asiantuntijoina toimivat yl tarkastaja Jukka-Pekka Flander, yl tarkastaja Hilka Hämäläinen sekä kulttuuriasianneuvos Hannele Koivunen ja sihteerinä 31.5.2001 asti opiskelija Anu Hankaniemi ja tämän jälkeen filosofian tohtori Sirkku Manninen.

Jaosto kokoontui vuoden aikana viisi kertaa. Alkuvuodesta jaosto valmistautui hallintoneuvoston 161. istuntoon (18.5.-13.6.). Jaoston kannalta keskeisimpiä kysymyksiä olivat kaavailu erottaa luonnontieteet ja yhteiskuntatieteet eri ohjelmiksi, minkä koettiin toteutuessaan ehkä koituvan esteeksi tieteiden väliselle

yhteistyölle. Syksyn hallintoneuvoston 162. kokousta (2.-12.10.) ja 31. yleiskokousta (15.10.-3.11.) varten annettiin lausuntoja ja valmisteltiin mm. teemoja ministereiden pyöreän pöydän keskusteluille. Jaosto ideoi kaikissa kokouksissaan toimintatapojaan sekä tieteiden ja jaostojen välistä yhteistyötä. Lausuntokierroksilla erityishuomiota saivat mm. geopuistoaloite, vesiohjelman merkityksen kasvu ja perustettavat vesi-instituutit sekä tieteen maailmankonferenssin seurantaan liittyvät kysymykset.

Suomen Unesco-toimikunnan luonnontieteiden jaosto ja Suomen Akatemia järjestivät Unescon hallitustenvälisen tiedeohjelmien tapamis- ja esittelytilaisuuden 9.5. Tällöin esiteltiin yhteiskuntatieteellinen MOST-ohjelma (Management of Social Transformations Programme), kansainvälinen vesiohjelma IHP (International Hydrological Programme), kansainvälinen geologinen korrelaatio-ohjelma IGCP (International Geological Correlation Programme), hallitustenvälinen merentutkimuskomissio IOC (Intergovernmental Oceanographic Commission) ja Ihminen ja biosfääri -ohjelma MAB (Man and the Biosphere Programme). Lisäksi keskusteltiin maailmanperintötoiminnasta ja tieteen maailmankonferenssin seurannasta.

Pohjoismaisten Unesco-toimikuntien luonnontieteiden jaostojen kokous pidettiin Oslolla 15.5. Kokoukseen osallistuivat Riitta Keiski ja Tapio Markkanen. Kokous valmisteli kannanottoja mm. Unescon keskipitkän aikavälin strategiaan, vuosien 2002-2003 ohjelma- ja budjettiluonnokseen sekä ideoi yleiskokouksen pohjoismaisia puheenvuoroja ja vaalien ehdollepanoja. Suomessa järjestettiin 27.-31.8. International Association of

Geodesy -järjestön kokous "Recent Crustal Movements", jonka järjestämistä luonnontieteiden jaosto tuki. Tieteen maailmankonferenssin seurantaan liittyvät kansalliset kokoukset, jota myös edellä mainittu geodesian konferenssi edusti, olivat jaoston jatkuvan huolenpidon alla (mm. Tieteen päivien tieteen etiikka ja tieteen tulokset -tematiikka sekä Suomen Akatemian Global Science -seminari). Jaosto esitti, että Budapestin seurantalokokousten sarjassa seuraavaksi teemaksi nousisi kehitysyhteistyö ja kansalaisjärjestöt.

Suomen Akatemia nimitti globaaliuutostutkimuksen uuden tukiryhmän (FIGSU - The Finnish Global Change Research Support Group) ja antoi sille tehtävät 1.10.2001-31.12.2003 väliseksi ajaksi. Tukiryhmän tehtäviin kuuluu mm. Unescon kansainvälisen vesiohjelman (IHP) ja Ihminen ja biosfääri (MAB) -ohjelman kansallisena komiteana toimiminen, yhteyksien hoitaminen globaaliuutostutkimuksen kansainvälisiin tiedeohjelmiin (World Climate Research Programme WCRP, International Geosphere-Biosphere Programme IGBP ja International Human Dimensions Programme on Global Environmental Change IHDP) ja kansainvälisen biodiversiteettitutkimuksen tiedeohjelmien toiminnan seuraaminen. Unesco-ohjelmien välisen tiedonkulun parantamiseksi olisi toivottavaa, että myös muut Unescon tiedeohjelmat olisivat mukana FIGSU-tukiryhmän toiminnassa.

Unescon tieteellisen tiedon ja teknologian käytön etiikan maailmankomission toinen istunto, 17.-19.12.2001, Berliini

Riitta Keiski

Unescon tieteellisen tiedon ja teknologian käytön etiikan maailmankomissio COMEST (Unesco's World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology) on Unescon pääjohtajan vuonna 1998 nimittämä korkean tason kansainvälinen asiantuntijaryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut presidentti Vigdis Finnbogadottir. Komitea on kohdistanut työskentelynsä neljälle osa-alueelle tarkastellen eettisiä haasteita makean veden, energian, ulkoavaruuden sekä informaatioyhteiskunnan sektoreilla tavoitteena välittää tietoa, kokemusta ja ideoita päättäjille ja kansalaisille siten, että toiminta edistää riskien ja uhkien ennakointia ja ehkäisyä avoimen ja rehellisen vuoropuhelun välityksellä.

COMESTin toisen istunnon merkitystä joulukuussa 2001 osoitti Unescon pääjohtajan Koïchiro Matsuuran ja Saksan Liittotasavallan opetus- ja tutkimusministeriön kansliapäällikön Wolf-Michael Catenhausenin osallistuminen avajaisseesioon. Pääjohtaja nimitti COMESTin toimikautensa päättävän puheenjohtajan Finnbogadottirin COMESTin kunniapuheenjohtajaksi. Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin norjalainen Jens Erik Fenstad. Osanottajia kokouksessa oli noin 80. Suomen edustajina kokouksessa olivat johtaja Marja Simonsuuri-Sorsa, dosentti Risto Lemmelä ja professori Riitta Keiski.

Pääjohtaja Matsuuran puheenvuoron pääsanomana oli Unescon rooli ja merkitys eettisten kysymysten

ja yhteisten arvojen huomioon ottamisessa. Tieteen ja teknologian etiikka on avaintekijä Unescon kaikilla osaamis- ja hallintoalueilla. Matsuura muistutti kansalaisjärjestöjen roolin kasvavasta merkityksestä eettisissä kysymyksissä. Unescon tehtävänä on toimia toisaalta eettisten sääntöjen kehittäjänä, toisaalta suunnannäyttäjänä. COMESTin työn merkitys on tärkeä, ja COMESTin merkittävin saavutus on ollut se, että yhä tarkemmin on ryhdytty arvioimaan tieteen ja tekniikan merkitystä demokraattisen yhteiskunnan johtamisessa.

COMESTin puheenjohtaja Finnbogadottir kertasi puheenvuorossaan COMESTin tavoitteet ja toiminta-alueet (tiedon avoimuus, parhaat menettelytavat ja sitoutuminen monitieteelliseen näkökulmaan). Nuorten osallistuminen etiikkakeskusteluun on tärkeää, kunnioitettavaa ja ihailtavaa. Kokouksen yhtenä sessiona oli Nuorisofoorumi tieteen ja tekniikan etiikasta. Finnbogadottirin mielestä linkki tieteen ja etiikan välille tulee rakentaa jatkuvuuden ja kokemusten pohjalta, ei arvailujen varaan.

Vesietiikan alakomitean raportin ja käydyksen keskustelun pohjalta COMEST päättyi esittämään Unescon pääjohtajalle seuraavia suosituksia:

1. Unescon tulisi erityisesti edistää kaikille yhtäläisiä ja tasapuolisia vesihuoltopalveluja ja rohkaista naisten osallistumista vesihuoltoa koskevaan päätöksentekoon.
2. Unescon tulisi edistää eettisten näkökohtien huomioon ottamista kaikessa vedenkäytössä kestävä kehityksen ja ympäristönäkökohtien rinnalla.
3. Unescon tulisi kannustaa teollisuutta yhdessä hallitusten kanssa investoimaan yleiseen koulutuk-

seen, jotta kestävä kehityksen edellytykset toteutuvat entistä tehostetummin kaikissa vedenkäyttömuodoissa.

Tietoyhteiskuntaetiikan alakomitean raportissa ja keskustelussa korostui tietoyhteiskuntakehitykseen liittyvät eettiset haasteet - yksilön vapauden, itsemääräämisoikeuden ja yhteiskunnallisen demokratian kunnioittaminen sekä inhimillisten ja sosiaalisten arvojen ylläpitäminen. Tieto ja tietäminen ovat eri asioita, ja kansalaisilla on oltava yhtäläiset oikeudet tiedon lähteille.

Energiaetiikan alakomitean työryhmän suosituksista viisi tärkeintä suositusta koskevat seuraavia aiheita: energian tasapuolista saatavuutta, erilaisia energiamuotoja, energiatehokkuutta, energian turvallisuutta sekä informaatiota ja koulutusta. Ongelmaksi todetaan myös väestönkasvusta erityisesti kehitysmaissa aiheutuva suuri energian lisätarve ja samalla ympäristön saastumisen voimakas lisääntyminen. Erityisesti tälle alueelle toivottiin suosituksia. Todettiin myös, että helposti käy niin, että vastuu eettisen energian käytöstä ja siitä informoimisesta siirretään vain tietyille ryhmille (opettajat, koteja hoitavat naiset). Vastuu on kuitenkin jokaisella tavallisesta kansalaisesta päättäjiin ja julkiseen sanaan.

Ulkoavaruuden etiikan alakomitean työskentelyn ja käydyin keskustelun yhteenvetona COMEST päätyi seuraaviin suosituksiin:

1. Toivotaan, että Unesco tukee mahdollisuutta luoda maailmanlaajuisen, pysyvä ja kaikille avoin ympäristönseurantajärjestelmä ympäristön suojelemiseksi.

2. Unescon tulee edistää tutkijoiden mahdollisuutta saada yhteys tieteelliseen tietoon ja tietopankkeihin tietouden lisäämiseksi ja kehittämiseksi ja saattaa tämä tietous myös kehitysmaiden käytettäväksi.
3. Unescon tulee ottaa huomioon mahdolliset standardisointien riskit yksilösuojalle ja kansallisille identiteeteille, joita uudet kommunikaatio- ja informaatioteknologiat voivat aiheuttaa avaruustekniikkaa käytettäessä ja korostaa erityisesti avaruustieteen ja -teknologian koulutusta, kasvatus- ja tiedottamista.

Lisätietoa:

- **COMEST:**
<http://www.unesco.org/ethics/comest/>
Osoitteesta on ladattavissa yllämainittujen alakomiteoiden raportit.
- **Laajemmin eettisistä kysymyksistä:**
[http://www.unesco.org/ethics/Osoite sisältää linkit kansainvälisen bioetiikkakomitea IBC:n sekä hallitustenvälisen bioetiikkakomitea IGBC:n sivuille.](http://www.unesco.org/ethics/Osoite%20sis%C3%A4lt%C3%A4%C3%A4%20linkit%20kansainv%C3%A4lisen%20bioetiikkakomitea%20IBC:n%20sek%C3%A4%20hallitustenv%C3%A4lisen%20bioetiikkakomitea%20IGBC:n%20sivuille.)

Professori Riitta Keiski toimii Oulun yliopistossa ja on Suomen Unesco-toimikunnan luonnon-tieteiden jaoston puheenjohtaja.

Kansainvälinen vesiohjelma

Risto Andberg

Kansainvälisen vesiohjelman (IHP, International Hydrological Programme) tarkoituksena on kehittää hydrologian tutkimusta koko maapallolla, lisätä hydrologian tuntemusta vesivarojen järkipäiseksi käyttämiseksi, selvittää ihmistoiminnan vaikutusta veden kiertokulkuun, edistää hydrologian tutkimustuloksia koskevien tietojen vaihtamista ja alan koulutusta sekä auttaa Unescon jäsenmaita niiden hydrologisen toiminnan kehittämisessä.

IHP-ohjelman toteuttamiseen osallistuu tällä hetkellä noin 185 jäsenmaata. IHP-ohjelmasta päättää ja sen toteutuksen valvonnasta vastaa hallitustenvälinen IHP-neuvosto, joka koostuu 36 maan edustajista. Pohjoismaiden edustus neuvostossa toteutetaan rotaatioperiaatteella. Norja, jonka jäsenyys alkoi vuonna 1998, jatkoi jäsenenä vielä vuoden 2001. Rotaatioperiaatteen mukaan seuraavana on Ruotsi, joka jatkaa vuoteen 2005.

Vuonna 2001 Suomen IHP-toiminnan tärkeimpiä asioita ovat olleet IHP-ohjelman käynnissä olevan viidennen vaiheen (IHP V) toteuttamisen seuranta ja ohjelman vuonna 2002 alkavan kuudennen vaiheen

(Water interactions: systems at risk and social challenges) suunnittelu. Meneillään oleva viides vaihe (Hydrology and water resources development in a vulnerable environment) käsittää vuodet 1996–2001. Ohjelma jakaantuu kahdeksaan teemaan ja kukin teema jakaantuu 3–5 projektiin. Projekteja on yhteensä 32 kappaletta, joista Suomi osallistuu kolmeentoista.

Pohjoismaiden osallistumista IHP-ohjelmaan koordinoi kunkin maan edustajista koostuva KOHYNO-komitea (Koordineringskommittén för hydrologi i Norden), jonka puheenjohtajana toimii se Pohjoismaa, joka on IHP-neuvoston jäsenenä. Siten vuonna 2001 puheenjohtajana oli norjalainen Per-Einar Faugli. KOHYNO piti vuonna 2001 kaksi kokousta, joista ensimmäinen oli Oslossa 19.3. KOHYNO:n toiseen kokoukseen, joka järjestettiin Suomen Akatemiassa 31.8., osallistuivat dosentti Risto Lemmelä ja tiedesihteeri Risto Andberg. Kokousten keskeisenä teemana oli IHP-ohjelman toteuttaminen Pohjoismaissa ja eri toimijoiden tehtäväjako, missä yhteydessä myös KOHYNO:n sääntöjä uudistettiin.

Suomen Akatemia rahoitti vuonna 2001 kahta IHP-alaan liittyvää tutkimushanketta:

Biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikuntien hankkeita (aiemmin Ympäristön ja luonnonvarojen tutkimuksen toimikunta). Kaikkiaan IHP-alaan liittyvää toimintaa on tuettu Akatemian varoilla vuonna 2001 noin miljoonalla markalla, josta tutkimushankkeiden rahoitus on 950 000 markkaa.

Suomen Akatemian hallitus asetti kokouksessaan 2.10. FIGSU (The Finnish Global Change Research Support Group) -ryhmän, jonka tehtävänä on mm. Unescon tiedeohjelmien MAB ja

IHP kansallisina komiteoina toimiminen. FIGSU-ryhmään nimitettiin professori Markku Löytönen (pj.), professori Marja Järvelä, professori Jorma Kangas, johtaja Mikko Alestalo, ylitarkastaja Pirkko Heikinheimo, tutkimuspäällikkö Kaisa Kononen, erikoistutkija Pirkko Kortelainen, dosentti Kari Laine, dosentti Risto Lemmelä ja tutkija Riitta Korhonen sekä asiantuntijat dosentti Mari Walls, koordinaattori Jukka Käyhkö ja ohjelmajohtaja, professori Liisa Saarenmaa. FIGSU-ryhmän IHP-tiimin vetäjänä on Risto Lemmelä ja jäsenenä Risto Andberg.

Vesiasioihin liittyviä tapahtumia, tutkimuksia ja julkaisuja vuonna 2001:

- 9.5. Suomen Akatemiassa järjestettiin Unescon tiedeohjelmaseminaari, jossa dosentti Risto Lemmelä ja tiedesihteeri Risto Andberg esittelivät Suomen IHP-toimintaa.
- Dosentti Risto Lemmelä osallistui Akatemian rahoituksella Unescon COMEST-komission Bergenissä 10.–12.8. järjestämään seminaariin "Water and Ethics", jonka puheenjohtajina olivat Vigdis Finnbogadottir ja Lordi Selborne. Seminaarin yhtenä tarkoituksena oli RENEW (Research and Education Network on Ethics of Water) -verkoston perustaminen Pohjoismaihin ja Baltian maihin. Akatemiattutkija Olli Varis osallistui Oslossa 27.11. järjestettyyn Nordic-Baltic RENEW -kokoukseen tutkimushankerahoituksellaan.
- Northern Research Basins -kokous järjestettiin Saariselällä 19.–24.8. vastuuhenkilönä Esko Kuusisto SYKEstä.

- Geofysiikan seuran julkaisusarjan Geophysica erikoisnumerossa (Vol. 37, Nos. 1–2, 2001) julkaistiin erillisartikkelit "Finnish Participation in Unesco Hydrological Programmes" (Risto Andberg) ja "International Activities and Co-operation in Hydrology" (Risto Lemmelä).
- Suomen Akatemian Apropos-lehden (4/2001) artikkelisarjassa "Kansainvälinen kumppani esittelyssä" esiteltiin Unescon tiedeohjelmia ja Suomen osallistumista niihin.
- Teknillisen korkeakoulun tekniikan tohtori Olli Varis, joka toimii akatemiatutkijan virassa 1.8.1999–31.7.2004, tekee tutkimustyötä, jonka aiheena on Vesivarojen riittävyys ja vesiympäristön haavoittuvuus globaalina kysymyksenä – kaupungistumisen, väestönkasvun, ilmastonmuutoksen, köyhyyden ja ravinnontuotannon vuorovaikutuksen analysointi.
- Raporttiluonnos WMO (World Meteorological Organization) /RA VI:lle valmistui aiheesta Climate and Water: "On the Search for Improved Interconnections between Climate Models and Scenarios, Hydrology, and Water Resources Management" (Olli Varis, Tommi Kajander ja Risto Lemmelä). Yhtenä lähtökohtana raportille ovat Espoossa vuonna 1998 pidetyn kansainvälisen Second International Conference on Climate and Water -konferenssin suositukset ja aineisto.
- Akatemian luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta rahoittaa vuosina 2000–2002 TKK:n professori Pertti Vakkilaisen johtaman tutkimushankkeen, joka tarkastelee maankäytön hydrologisten vaikutusten ennustamista valuma-alueilla.

Lisätietoa:

- **IHP-ohjelma:**
<http://www.unesco.org/water/ihp>
<http://www.aka.fi>
- **Maailman vesiohjelma WWAP**
(The World Water Assessment Programme)
<http://www.unesco.org/water/wwap>

Tiedesihteeri Risto Andberg toimii Suomen Akatemiassa ja vastaa IHP-ohjelman koordinaatiosta. Hän on Suomen Unesco-toimikunnan luonnontieteiden jaoston jäsen.

Unesco mukana valtamerten tutkimuksessa

*Matti Perttilä
Erkki Leppäkoski*

Hallitustenvälinen merentutkimuskomissio IOC (Intergovernmental Oceanographic Commission) on YK-maailmassa merellisiä kysymyksiä edustava organisaatio. Se perustettiin 1960 ja siihen kuuluu nykyään 129 valtiota. IOC koordinoi maailman valtameriin ja rannikkomeriin liittyvää merentutkimusta. Organisaation tieteellinen painotus on suuri; varhaisessa vaiheessa tiedostettiin myös maailman-

laajuisen datankeräyksen ja -välityksen tarve. Muiden Unesco-organisaatioiden tavoin alusta lähtien oli kaikessa läsnäolevana TEMA-komponentti (Training, Education and Mutual Assistance) eli kehitysmaiden merentutkimuksen edistäminen ja tukeminen.

IOC:n toimintakenttä käsittää laajan kirjon meribiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia kokonaisuuksia. Järjestön tieteelliseen toimintaan vaikuttaa erityisen voimakkaasti osallistuminen Rion sopimuksen 10-vuotisseurantakokoukseen Johannesburgissa 26.8.-4.9.2002. IOC on tiedostanut roolinsa, paitsi "klassisen" merentutkimuksen kansainvälisenä koordinaattorina, myös keskeisenä tekijänä meriympäristön muutosten tutkimuksessa ja seurannassa. Valtameret peittävät yli 70% maapallon pinta-alasta, joten on selvää että ympäristönmuutokset kytkeytyvät voimakkaasti valtameren ja ilmakehän tapahtumiin ja niiden vuorovaikutukseen.

Erään painopisteen muodostavat myös merten runsaat leväkukinnat. Ylenmääräisestä ravinnekuormituksesta ja mahdollisesti ilmaston lämpenemisestä aiheutuneet runsaat leväkukinnat ovat hyvin nopeasti nousseet maailmanlaajuiseen tietoisuuteen. YK:n meritieteitä edustavana järjestönä IOC on lisännyt voimakkaasti toimintaansa haitallisia leväkukintoja tutkivassa ohjelmassaan IOC-HAB (Harmful Algal Blooms) sekä osuuttaa tämän ongelman parissa työskentelevissä kansainvälisissä yhteisohjelmissa. Suomellakin on tässä oma merkittävä panoksensa, sillä IOC:n ja Kansainvälisen Merentutkimusneuvoston (ICES, International Council for the Exploration of the Seas) yhteistyötä koordinoivan työ-

ryhmän puheenjohtajana toimii tohtori Kaisa Kononen Suomen Merentutkimuslaitoksesta. Tavoitteena on selvittää haitallisten leväkukintojen taustalla olevia meritieteellisiä ja ekologisia mekanismeja yhdistämällä biologisiin tutkimuksiin fysikaalisen ja kemiallisen merentutkimuksen tuloksia.

Luonnollisesti myös HAB-ohjelmaan kuuluu TEMA-komponentti tutkimuksen ja seurannan edellyttämän tietotaidon parantamiseksi kehitysmaissa. Pohjoismaista Tanska on ollut erityisen aktiivinen tässä asiassa perustamalla koulutusta varten keskuksen Kööpenhaminaan. Suomalaisen merentutkimuksen tietotaito ja kokemukset Itämeren tosiaikaisesta levävalvonnasta tulisi käyttää hyväksi Suomen kehitysavun suuntaamiseksi meritieteisiin ja rannikkohallinta-alueelle (*coastal management*).

Niin leväkukintojen, hiilidioksidiprosessien kuin monien muiden merentutkimukseen liittyvien tutkimuskohteiden perustana on maailmanlaajuinen havainnointi. Kun aikaisemmin keskityttiin havaintojen välitykseen liittyvien kansainvälisten standardien luontiin, on IOC viime vuosien aikana voimakkaasti lisännyt panostustaan varsinaisten luonnontieteellisten havaintojen koordinointiin ja maailmanlaajuisen havaintoverkon muodostamiseen yhteistyössä muiden kansainvälisten järjestöjen ja kansallisten merentutkimuslaitosten kanssa.

Organisaatio on voimakkaassa kehitysvaiheessa. IOC:n koko meritiedeohjelma on organisoitumassa uudelleen, tavoitteena kyetä paremmin vastaamaan ympäristön muutoksien aikaansaamiin haasteisiin. Lukuisten erillisten meren resursseja, likaantumista ja meri-ilmakehää käsittelevien

komiteoiden tehtävät suunnitellaan keskitettäväksi kolmeen uuteen komiteaan. Samalla tarkoituksena on korostaa tutkimuksen vaikuttavuutta mereen liittyvässä poliittisessa ja sosioekonomisessa päätöksenteossa; rannikkohallintakomponentti tulee selvästi vahvistumaan.

IOC:n toimintapolitiikka on perinteisesti tukenut vahvojen alueellisten ohjelmien ja niitä ohjaavien aluetoimistojen perustamista ja toimintaa alueilla, joilla valtioiden oma meritieteellinen yhteistoiminta ja meren tilan seuranta eivät ole saaneet pysyviä muotoja. Tällä hetkellä IOC:n mielenkiinto näyttää kohdistuvan enemmän aidosti globaaleihin merentutkimusongelmiin, eikä aluetoimistoille ole luvassa IOC:n budjetissa lisäystä.

Erään aktiivisen kokonaisuuden muodostaa nykyisin IOC:n toiminta Afrikan merialueilla. Alueella toimii lukuisia kansainvälisiä järjestöjä, osittain päällekkäisin intressein, ja toiminnan kirjo ja taso on tavattoman vaihteleva. Suomi on ollut voimakkaasti mukana Afrikkaa ympäröivien merialueiden rannikkohallintatoiminnan yhtenäistämässä. Ohjelmakoh- ta kulkee nykyisin nimellä African Process.

Afrikkaa ympäröivien merialueiden tutkimuksen, seurannan ja rannikkohallinnon integrointi lähti liikkeelle Suomen valtion, IOC:n ja UNEPin (United Nations Environment Programme) yhdessä organisoimasta Mosambikissa 1998 pidetystä PACSICOM-konferenssista (Pan-African Conference on Sustainable Integrated Coastal Management). IOC on julkaisut omissa sarjoissaan tähän konferenssiin liittyvät poliittiset tulokset ja työseminaarien tuottamat ohjelmat. Konkreettisimminkin on liikkeelle lähtenyt Afrikkaa ympäröivien valtamerien tilan seurannan, tiedonkeräyksen

ja tiedonkäytön integrointi, joka on nyt yhdistetty osaksi globaalien havaintoverkon luontiin tähtäävään GOOS-järjestelmään (Global Ocean Observing System). GOOS-Africa yhdistetään Afrikassa ja IOC-piireissä ehkä selvimmin Suomen PACSICOM-ponnisteluihin, joten sen tukeminen saattaisi olla harkinnan arvoista. Ohjelma sisältää voimakkaan TEMA-osuuden.

Pohjoismaat ovat perinteisesti toimineet läheisessä yhteistyössä pyrkien alusta lähtien varmistamaan yhden paikan IOC:n toimeenpanevassa neuvostossa itselleen. Ruotsin oltua jäsenenä oli vuonna 2001 Suomen vuoro astua paikalle.

Pohjoismaiden edustajien tapamisissa keskusteltiin erityisesti tarpeesta keskittää IOC:lle annettavaa tukea sellaisille hankkeille, joissa Pohjoismailla olisi eniten tietotaitoa annettavana. Jokaisella maalla on omia intressejä erilaisissa hankkeissa, mutta erääksi yhteiseksi kiinnostuksen kohteeksi nousivat eräät kansainväliseen merihavaintojärjestelmään liittyvät osiot, erityisesti GOOS-Africa, samoin kuin haitallisten leväkukintojen sekä koralliriuttojen muutoksiin liittyvä tutkimustyö. Näistä jälkimmäinen tapahtuu paljolti UNEPin puitteissa, mutta kytkeytyy ilmaston lämpenemiseen ja sitä kautta myös yhteistyöhön IOC:n ja WMO:n (World Meteorological Organisation) välillä. Suomi tukee jo nykyisin varsin voimakkaasti UNEPin korallitutkimusta, mutta myös ja erityisesti GOOS-Africa voisi olla Suomen kannalta kiinnostava - se on suoranaista jatkoa PACSICOM-prosessille.

Lisätietoa:

- *Hallitustenvälinen merentutkimuskomissio IOC*
<http://www.unesco.org/ioc>
- *Rannikkoseutujen ja pienten saarien ympäristöä ja kehitystä tutkiva ohjelma (Environment and development in coastal regions and in small islands):*
<http://www.unesco.org/csi/>
- *Haitallisia leväkukintoja tutkiva IOC:n HAB-ohjelma (The IOC Harmful Algal Bloom Programme):* <http://ioc.unesco.org/hab/default.htm>

Osastonjohtaja, FT Matti Perttilä toimii Merentutkimuslaitoksella. Professori Erkki Leppäkoski toimii Åbo Akademin BioCityssä ja on luonnontieteiden jaoston jäsen.

Riosta Johannesburgiin, Dublinista Bonniin

Olli Varis

Rion ympäristö- ja kehityskokouksesta tulee tänä vuonna kuluneeksi kymmenen vuotta. Paljon on kokoukseen viitattu ja sen periaatteisiin vedottu mitä moninaisimmissa yhteyksissä - niin paljon että oikeastaan on yllättävää että kokous oli vasta vuosikymmen sitten.

Vesiväen keskuudessa on ollut paljon keskustelua siitä että vesi jäi jotenkin taka-alalle Riossa. Ympäristö- ja kehitysasioista jää monen vesispecialistin mielestä puuttumaan eräs keskeisin yhdistävä tekijä, jos veden merkitys jää ymmärtämättä.

Samanhenkisiä mielipiteitä kuuluu alan väen keskuudessa jatkuvasti muissakin yhteyksissä. Miksi on niin vaikea ymmärtää, että veden merki-

tys aineiden liikkeisiin luonnossa on ratkaiseva - niin hyödyllisten kuin luonnolle vieraidenkin aineiden - tai että ihmisen päivittäisen ravinnon-tarpeen tyydyttäminen vaatii 1400 litraa vettä? Esimerkkejä on helppo keksiä vaikka kuinka paljon.

Kehityskysymysten kannalta vesi kytkee monia asioita yhteen monella tavalla. Nämä kytkökset näkyvät selvästi siellä missä nämä perusasiat eivät ole itsestäänselvyksiä, mutta siellä missä ovat, on niitä valitettavan vaikea ymmärtää. Myytti kilometrejä vaeltavasta afrikkalaisnaisesta vedenhakumatkalla on vielä helppo mieltää, mutta se ei riitä. Käsitemaailma kaipaa rajua laajentamista.

Rion kokouksen periaatteet veden suhteen määriteltiin vuonna 1992 Dublinin kansainvälisessä vesi- ja ympäristökonferenssissa. Päälinjat olivat:

- Vesi on rajallinen, haavoittuva ja olennainen luonnonvara, jota tulisi hoitaa integroidusti.
- Kehityksen ja vesivarjojen hoidon tulee perustua paikalliseen osallistumiseen. Veden käyttäjien, suunnittelijoiden ja päättäjien tulisi ratkaista ongelmat yhdessä, kaikilla tasoilla.
- Naiset ovat keskeisessä osassa vesiasioissa.
- Vedellä on taloudellinen arvo ja se tulisi mieltää taloudellisena hyödykkeenä, kuitenkin niin että tasa-arvo- ja varallisuusasiat tulevat otetuiksi huomioon.

Onko näissä periaatteissa ollut sitten jotain vikaa koska Rion jälkeen vesi ei ole ollut monen mielestä tarpeeksi esillä kehitys- ja ympäristökysymysten yhteydessä? Varmasti monet muut tekijät vaikuttavat tähän, mutta on kuitenkin ilmeistä, etteivät yllä

olevat periaatteet kata veteen, kehitykseen ja ympäristöön liittyviä asioita kuin joiltakin osin. Itsestäänselvyksiä, voisi sarkastisesti sanoa. Ja aikalailta kapeasta vinkkelistä katsottuna.

Näihin mielipiteisiin tulee tukea vertaamalla yllä olevaa listaa joulukuussa 2001 Bonnissa järjestetyn Dublinin kokouksen 10-vuotispuheen-takokokouksen tuottamaan vastaavaan listaan, jota kutsutaan Bonnin avaimiksi (The Bonn Keys, www.water-2001.de). Vapaasti suomennettuna ne kuuluvat seuraavasti:

- **Ensimmäinen avain on taata köyhille vedensaannin perustarpeet** - asuin yhteisöjen, terveyden ja hyvinvoinnin, tuotannon ja ravinnonsaannin, sekä katastrofeihin liittyvän haavoittuvuuden vähentämiseksi. Köyhiä suosiva vesipolitiikka perustuu köyhien kuuntelemiseen. On aika sitoutua kansallisesti ja kansainvälisesti juomaveden ja sanitaation puutteesta kärsivien ihmisten määrän puolittamiseen.
- **Desentralisaatio on avain.** Yhteisöjen tarpeet ja kansallinen politiikka kohtaavat paikallistasolla. Paikalliset viranomaiset - edellyttäen että heille tarjotaan riittävät taloudelliset, ammattitaidolliset ja poliittiset mahdollisuudet - voivat kehittää hallinnollisen ympäristön, joka on vastuullinen ja läpinäkyvä ja joka lisää naisten ja miesten, maanviljelijöiden ja kalastajien, vanhojen ja nuorien, sekä maalaisten ja kaupunkilaisten osallistumista vesiasioihin.
- **Kolmas avain koostuu uusista yhteyksistä (partnerships).** Tarvitsemme uusia koalitioita veteen liittyvän viisauden kehittämiseen, vesistöjen tilan parantamiseen ja

yhteisöjen tavoittamiseen. Energiset, organisoidut yhteisöt löytävät uusia ratkaisuja. Tiedostavat kansalaiset ovat muurina korrumpiota vastaan. Uusi teknologia auttaa yhdessä perinteisten kanssa. Bonnin eturyhmäkeskustelu oli osa tätä prosessia.

- **Pitkäaikaisten hyvien välien (harmony) avain - oli kyseessä luonto tai naapuri - on yhteistyö vesistötasolla, mukaan lukien laajat vesialueet.** Tarvitsemme yhdenmukaista (integroitua) vesivarjojen hoitoa tuomaan kaikki vesien käyttäjät saman pöydän ääreen ja antamalla kaikille käyttöön saman informaation. Vaikka meillä on suuria vaikeuksia lainsäädännön ja sopimusten muotoilun kanssa, on olemassa laaja yhteisymmärrys siitä, että jokien valuma-alueella tulee lisätä yhteistyötä ja siitä, että olemassa olevien sopimusten toimivuutta tulee lisätä.
- **Oleellinen avain on se, että hallitukset toimivat paremmin.** Kansalliset vesitaloudelliset strategiat ovat välttämättömiä hallitusten tehtävien määrittämiseksi. Tämä koskee yhtä lailla lakeja, säännöksiä ja standardeja, kuten myös siirtymistä palveluiden tarjoajasta aktiiviseksi säätelijäksi. Tehokkaat sääntelymekanismit, jotka ovat läpinäkyviä ja joita voi monitoroida, ovat tehokkaan, reagoivan ja taloudellisesti kestävä järjestelmän edellytyksenä.

Vesi on olennainen asia terveytemme, henkis-uskonnollisten tarpeidemme, mukavuutemme, asuinympäristömme ja ekosysteemiemme kannalta. Kuitenkin kaikkialla veden laatu heikkenee ja veden ihmisytylle ja ekosys-

teemeille aiheuttama stressi kasvaa. Yhä useampi ihminen asuu haavoittuvassa ympäristössä. Tulvat ja kuivuudet koskettavat kasvavaa ihmismäärää ja veden niukkuus samoin. Olemme vakuuttuneita siitä että voimme toimia ja siitä että niin täytyy tehdä. Meillä on avaimet."

On todettava, että alkuperäinen englanninkielinen versio on melkoista kapulakieltä. Suurena huolena onkin se, että huippukokousten asiakirjat alkavat olla täynnä voimakkaasti tunteisiin vetoavaa populistispoliittista sanailua, mutta tarkan tulkinnan mahdollisuuden huomaa viimeistään käännettäessä tekstiä toiselle kielelle. Tämä suuntaus ei ole hyvästä vesialan arvostukselle tulevina vuosina.

Toisaalta Bonnin avaimet ovat eittämättä lähempänä todellisia vesialan haasteita kuin Dublinin periaatteet, mikä on hyvä asia. Käyttöuotojen suhteen tasapaino on kuitenkin hakuteillä. Nähtäväksi jää kuinka Johannesburgin huippukokous syyskuussa 2002 veden ymmärtää. Toivottavasti selkeämmin ja tasapainoisemmin kuin Bonn ja laajemmin kuin Dublin.

*Yliassistentti, akatemiaturkija
Olli Varis toimii Teknillisessä
korkeakoulussa.*

Kansainvälinen symposiumi viimeaikaisista maankuoren liikunnoista

Risto Lemmelä

Suomi järjesti IAG:n (International Association of Geodesy) puitteissa vuonna 2001 kansainvälisen symposiumin (International Symposium on Recent Crustal Movements Focusing on Vertical Movements Geodetic Monitoring and Geophysical Monitoring, SRCM'01) maankuoren liikunnoista ja niihin liittyvistä mittaustekniikoista tulosten ja lähtöaineiston tuottamiseksi IAG:n seuraavaa yleiskokousta varten vuonna 2003.

Symposiumin käytännön järjestelyistä vastasi Geodeettinen laitos. Taphtumaa tukemaan tarjoutuivat Unesco, Suomen Unesco-toimikunta, maa- ja metsätalousministeriö, IAG sekä Helsingin yliopisto.

Symposium järjestettiin Helsingissä 27.-31. elokuuta.

Symposiumin aihe liittyy kiinteästi myös sekä Unescon että Kansainvälisten tieteellisten unionien neuvoston ICSUn (International Council for Science) tehtäväkenttään; luonnononnettomuuksien ennakointiin, vahinkojen vähentämiseen, ongelmien ymmärtämiseen, tietouden ja mittaus- sekä tutkimustulosten levittämiseen. Mainittakoon esimerkkinä, että vuosina 1980-90 maanjäristykset vaikuttivat suoraan 28,4 miljoonan, maanvyöryt 3,2 miljoonan ja tulivuorenpurkaukset 0,6 miljoonan ihmisen elämään (vertailuna samalla ajanjaksoilla kuivakausien vaikutus tuntui 952,2 miljoonan, tulvien 524,6 miljoonan ja myrskyjen 150,3 miljoonan ihmisen elinoloissa).

Erityisiä ammatillisia tarpeita symposiumin järjestämiseksi olivat mm.

uudenaikaisten geodeettisten menetelmien ja laitteiden kehittyminen, joka on mahdollistanut mannerten ja tektonisten laattojen liikkeiden entistä tarkemman mittaamisen ja seurannan.

Kokous lisäsi myös Unescon suurten luonnontieteellisten ohjelmien, IGCP ja IHP, välistä yhteistyötä ja kokouksen tuloksia on tarkoitus - alan itsensä kehittämisen lisäksi - hyödyntää mm. maailman tiedekongressin seurannan Suomen osiossa.

Symposiumin avasi järjestelytoimikunnan puheenjohtaja, ylijohtaja Risto Kuittinen. Avauksen yhteydessä puheenvuoron käyttivät myös maanmittausneuvos Raimo Vajavaara maa- ja metsätalousministeriöstä, ohjelmasiantuntija Søren Malling Unescon luonnontieteiden sektorilta ja Suomen Unesco-toimikunnan varapuheenjohtaja Tapio Markkanen. Kokouksen päätteeksi puhujana toimi professori Suzanna Zerbini IAG:stä.

Symposiumiin osallistui noin 80 alan tiedemiestä edustaen 18 eri maata. Esitelmien lukumäärä oli 60, joista lyhennelmät jaettiin tilaisuuden alkajaisiksi. Ennakkotarkastuksen jälkeen valitaan kongressin eri aiheita kattava 20-25 merkittävimmän artikkelin ryhmä, joka ilmestyy Journal of Geodynamics -lehden, (Official Journal of EGS) erikoisnumerona vuoden 2002 lopulla.

Symposiumin päätuloksia ja suosituksia olivat:

- Nykyaikainen havainnointi- ja mittaustekniikka mahdollistaa sekä mannerten kokoluokan että paikallisten liikuntojen mittaamisen. Laitteistojen monipuolisuus sallii tarkkojen ja luotettavien mittausten suorittamisen korostaen samalla tarvetta maapallonlaajuisen mittausasemaverkoston tihentämiseen.

- Tulevaisuudessa käytännön mittaus- ja tutkimustoimintaa, teknologian siirtoa ja kouluttamista tulee lisätä eritoten kehitysmaita, alueilla joissa liikunnat muodostavat potentiaalisen onnettomuusuhan.
- Vaikka on olemassa havaintoverkkoja, jotka mahdollistavat lähes reaaliaikaisen jatkuvan seurannan, aikaviiveen supistaminen esim. maanjäristysten ennustamisessa ja ennakoinneissa on edelleen ratkaisevan tärkeää. Tämä edellyttää prosessointimenetelmien ja tiedonsiirtoverkkojen automatisointia.
- Merkittävää kehitystä on tapahtunut erityisesti viime vuosikymmenen aikana maankohoamisilmaston tutkimuksessa GPS-tekniikalla, menetelmän tarkkuus on jo mm-luokkaa vuodessa niin pysty kuin tasosiirroksissa. Yhdistämällä näihin merenpinnan vaihteluiden mittausarvot, on saatu myös aineistoa globaalimuutosten seurantaan ja ennustamiseen.
- Maapallon ja sen litosfäärin kerroksellisuuden tutkimuksissa havainto- ja mittausaineisto on vielä epätyydyttävällä tasolla. Lähtöaineiston lisäksi mallitekniikkaa on kehitettävä ja satelliittien hyväksikäyttöä tehostettava.
- Luonnononnettomuuksien ennakointi on vielä kaukana tyydyttävästä, menetelmät liian hitaita ja jopa epäluotettavia. Lääkkeeksi todettiin tarkat mittaukset, nopea tiedonsiirto ja tulkinta yhdistettynä tehostettuihin geofysikaalisiin malleihin.
- Aihepiiriin liittyvä seuraava symposiumi olisi järjestettävä lähitulevaisuudessa. Tällöin erityisesti tulisi turvata kehitysmaiden edus-

tajien osallistumismahdollisuus, jotta maankuoren liikuntojen mittaukset ja luonnononnettomuuksien ennakointi saataisiin kattavammaksi koko maapallollamme.

FT Risto Lemmelä on Teknillisen korkeakoulun dosentti ja luonnontieteellisen jaoston varapuheenjohtaja

Muut kokoukset

- Kansainvälinen symposiumi "Ethics, Intellectual Property and Genomics", Pariisi, 30.1.-1.2. Yli lääkäri Terhi Hermanson sosiaali- ja terveysministeriöstä ja johtaja Marja Simonsuuri-Sorsa opetusministeriöstä osallistuivat.
- "2nd UNESCO-ICSU Conference of Experts on Electronic Publishing in Science" -kokous, Pariisi, 20.-23.2. Johtaja Jukka-Pekka Timonen Koptio ry:stä, johtaja Päivi Kytömäki Oulun yliopistosta, amanuenssi Eija Airio Tampereen yliopistosta sekä Sinikka Koskiala viestintäjaostosta osallistuivat.
- Pohjoismainen luonnontieteiden koordinaatiokokous, Oslo, 15.5. Riitta Keiski ja Tapio Markkanen jaostosta osallistuivat.
- "2nd Session of the Intergovernmental Bioethics Committee (IGBC)", Pariisi, 14.-16.5. Yli lääkäri Terhi Hermanson sosiaali- ja terveysministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Arto Kosonen ulkoasiainministeriöstä sekä Ari Mäki Unesco-edustustosta osallistuivat.
- Hallitustenvälisen merentutkimuskomission (IOC) ensimmäinen merilakien asiantuntijoiden kokous, Pariisi, 11.-13.6. Professori

Kari Hakapää Lapin yliopistosta osallistui.

- "21st Session of IOC Assembly" (IOC-XXI), Pariisi, 3.-13.7. Professori Matti Perttilä Merentutkimuslaitokselta ja Erkki Leppäkoski jaostosta osallistuivat.
- "8th Session of the International Bioethics Committee (IBC) of Unesco", Pariisi, 12.-14.9. Pääsihteeri Salla Lötjönen Tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta, yli lääkäri Terhi Hermanson sosiaali- ja terveysministeriöstä ja lainsäädäntöneuvos Arto Kosonen ulkoasiainministeriöstä osallistuivat.
- "The Global Conference on Oceans and Coasts at Rio+10: Assessing Progress, Addressing Continuing and New Challenges", Pariisi, 3.-7.12. Professori Matti Perttilä Merentutkimuslaitokselta osallistui.
- "Extraordinary Session of the Executive Council of IOC", Pariisi, 10.-11.12. Professori Matti Perttilä Merentutkimuslaitokselta osallistui.

Lisätietoa:

- *Unescon luonnontieteellisen sektorin sivut*
<http://www.unesco.org/science>
- *Suomen Akatemia:*
<http://www.aka.fi>

- *IGCP (International Geological Correlation Programme)*
<http://www.unesco.org/science/earthsciences/igcp/>
- *MAB (Man and the Biosphere Programme)*
<http://www.unesco.org/mab/>
- *Biosfäärialueet*
<http://www.joensuu.fi/mekri/biosphere/>
<http://loggen.abo.fi/biosphere/saaristo.htm>
- *Ihmisen geeniperimää ja ihmisoikeuksia koskeva yleismaailmallinen julistus: <http://www.minedu.fi/opm/unesco/sopsuos/geenijulistus.html>*

3.3 YHTEISKUNTATIIETEET

Yhteiskuntatieteiden jaosto

Yhteiskuntatieteiden jaoston puheenjohtajana toimi professori Tom Sandlund ja varapuheenjohtajana tutkimusjohtaja Tuomo Melasuo. Jaoston jäseninä olivat professori Risto Alapuro, professori Karmela Liebkind, yliassistentti, dosentti Jussi Raumolin, professori J. P. Roos, tutkimuspäällikkö, dosentti Harry Schulman, professori Liisa Uusitalo, sekä pysyvät asiantuntijat nuorisotutkimusseuran puheenjohtaja Helena Helve ja opetusneuvos Heidi Kuusi. Jaoston sihteerinä toimi valt. kand. Maria Andersin.

Jaosto kokoontui vuoden aikana kaksi kertaa. Kokouksissaan jaosto

keskusteli muun muassa luonnosvaiheessa olleesta keskipitkän aikavälin strategiasta vuosille 2002–2007 (C/4) sekä kaksivuotishjelmasta ja budjetista 2002–2003 (C/5). Äärimmäisen köyhyyden poistaminen, yksi Unescon poikkisektoraalisista teemoista, nähtiin suurena ja tärkeänä haasteena yhteiskuntatieteiden alueella. Jaosto oli yksimielinen pääjohtajan käsityksen kanssa siinä, että erityisesti koulutuksella on merkittävä asema köyhyyden torjumisessa ja lieventämisessä.

Jaosto keskusteli myös maaliskuussa pidetyn yhteiskuntatieteellisen MOST-ohjelman neuvoston viidennen kokouksen asiakohdista. Kokoukseen osallistuivat jaostosta Tuomo Melasuo ja Heidi Kuusi. Kokouksen eräs pääaihe oli valmistautuminen MOST-ohjelman toiseen vaiheeseen (2002–2010). Suomi kiinnitti huomiota kokouksessa ohjelman tieteellisen tason varmistamiseen, toiminnan pitkäjännitteisyyden takaamiseen ja siten myös toisen vaiheen aloittamisen tärkeyteen.

Kokouksen virallisessa loppuraportissa kiinnitettiin huomiota suunnitteilla olleeseen MOST-ohjelman ulkopuoliseen arviointiin ja esitettiin toive siitä, että arviointi asettaisi entistä selvemmat tavoitteet ohjelmalle. Huomiota tulee raportin mukaan kiinnittää myös ongelmakohtaiseen lähestymistapaan ja käsitteiden tarkempaan muodostamiseen tutkimustyössä.

Loppukesästä 2001 professori Ossi V. Lindqvist Kuopion yliopistosta valittiin monien ehdokkaiden joukosta

MOST-ohjelman arviointiryhmän vetäjäksi. Muut kaksi ryhmään valittua jäsentä olivat professori R. Radhakrishna Intiasta ja tiedeministeri R. de Oliveira Brasiliasta. Tehtäväkseen ryhmä sai laaja-alaisen MOST-ohjelman arvioinnin ohjelman perustamisesta vuodesta 1994 aina vuoteen 2001 asti.

Kokoukset

- "5th Session of the Intergovernmental Council of the Management of Social Transformations Programme", Pariisi, 14.–17.3. Pohjoismainen koordinaatiokokous pidettiin MOST-istunnon yhteydessä. Dosentti Tuomo Melasuo, opetusneuvos Heidi Kuusi ja suurlähettiläs Taina Kiekko osallistuivat.

Lisätietoa:

- *MOST-ohjelma (Management of Social Transformations Programme)*
<http://www.unesco.org/most>
- *Ihmisoikeudet:*
http://www.unesco.org/human_rights/index.htm

3.4 KULTTUURI

Kulttuurijaosto

Suomen Unesco-toimikunnan kulttuurijaoston puheenjohtajana toimi teatteriohjaaja Raija-Sinikka Rantala ja varapuheenjohtajana tutkija Merja-Hannele Isotalo. Kulttuurijaoston jäsenet olivat professori Lauri Harvilahti, professori Arvi Hurskainen, professori Kaisa Häkkinen, elokuvasihtööri Satu Laaksonen, tiedesihtööri Tiina Vihma-Purovaara ja rehtori Yrjö Sotamaa sekä pysyvät asiantuntijajäsenet tutkija Teppo Korhonen, kehitysyhteistyöneuvos Irma-Liisa Perttunen ja puheenjohtaja Risto Ruuhonen. Sihteerinä toimi filosofian ylioppilas Petri Pöyhönen. Kulttuurijaosto koontui vuoden aikana kaksi kertaa.

Jaosto keskusteli vuoden aikana Unescon hallintoneuvoston 161. ja 162. istunnon ja yleiskokouksen 31. istunnon kulttuuria käsittelevistä asiakohdista. Hallintoneuvoston tulevalta ohjelmalta toivottiin realismia ja käytännölläisyyttä. Epäkohtana nähtiin, että Tukholmassa vuonna 1998 pidetyn hallitustenvälisen "Kulttuurin voima" -konferenssin ajatus kulttuurin näkymisestä kaikessa Unescon toiminnassa puuttuu selvästi asiakirjoista. Lisäksi epäkohtana nähtiin tapa ajatella asiat länsimaisesta näkökulmasta unohtaen esimerkiksi Afrikan ja Aasian vähemmän kehittyneet maat, joilta puuttuvat edellytykset nykyisenlaiseen tietotekniikan asemaa korostavaan kehitykseen.

Kulttuurijaostossa pohdittiin lisäksi muun muassa erillisen kansanperinteen keruuseen ja tallennukseen keskittyneen neuvottelutyöryhmän perustamista yhtenä ratkaisuna Unescon esittämän aineettomaan perintöön keskittyvän kansallisen elimen perustamisodotuksiin. Kulttuurijaostossa kiinnitettiin myös huomiota kulttuuriteollisuuteen, jota tulisi ohjata ja toteuttaa enemmänkin kulttuurin kuin markkinoiden ehdoilla. Erityisesti vähemmistökulttuurit tulee ottaa huomioon.

Kulttuurijaoston jäsenet Merja-Hannele Isotalo, Lauri Harvilahti sekä Satu Laaksonen osallistuivat Kehitysyhteistyön palvelukeskus KEPAn, ulkoasianministeriön kehitysyhteistyöosaston, Helsingin yliopiston Kehityskaatutkimuslaitoksen, opetusministeriön sekä Suomen Unesco-toimikunnan 21.5. järjestämään Kulttuuri ja kehitys -seminaariin.

Kulttuurijaoston jäsen Lauri Harvilahti raportoi jaoston jäsenille osallistumisestaan Japanissa pidettyyn kansainväliseen työpajaan "Living Human Treasures' System". Harvilahti oli puheenvuoroissaan korostanut uhanalaisten kielten nykyistä asemaa ja säilyttämistarvetta.

Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus

Unescon 31. yleiskokouksessa hyväksyttiin parin vuoden tiiviin valmistelun jälkeen yksimielisesti kulttuurista moninaisuutta koskeva julistus, nk. kulttuuridiversiteettijulistus. Julistuksen aikaansaaminen niinkin lyhyessä ajassa on osoitus asiaa kohtaan tunteesta mielenkiinnosta ja laajasta kompromissihengestä.

Kulttuuriseen moninaisuuteen on viimeisen vuosikymmenen aikana kiinnitetty huomiota kansainvälisillä areenoilla siinä määrin, että aiheesta on muotoutunut yksi merkittävimmistä käsitteistä kulttuuria ja kulttuuripolitiikkaa koskevassa kansainvälisessä keskustelussa.

Jo vuonna 1989 kulttuurin erityisasema pulpahti pinnalle Pariisissa pidetyssä audiovisuaalisia asioita käsitelleessä kokouksessa, jolloin Euroopan komission puheenjohtaja Jacques Delors totesi pontevasti, että "kulttuuri ei ole markkinatavara muiden joukossa". Lausahdus kiteytti oivallisesti kulttuurisesta moninaisuudesta käydyn keskustelun pääsisällön. Kulttuurisen moninaisuuden asema maailmanlaajuisen kaupan yhdenmukaistuvien säädösten ja ns. yleisen globalisoitumisprosessin paineissa nousi viimeistään tuolloin laajan kansainvälisen huomion kohteeksi ja havahdutti huomaamaan kuinka pienillä kulttuureilla on tänä päivänä valitettavan vähän sijaa suurten kulttuurien valta-aseman keskellä ja kulttuurituotteiden tulvassa.

Kulttuurin asema nousi vahvasti esiin myös valmistauduttaessa vuonna 2000 alkaneisiin Maailman kaupparjestö WTO:n GATS-sopimukseen

**United Nations
Year of Dialogue
among Civilizations
2001**

liittyviin kauppaneuvotteluihin. Euroopan Unioni päätti tuolloin ottaa kulttuurisen moninaisuuden turvaamisen yhdeksi päätavoitteekseen neuvottelujen aikana. Tavoitteena oli, että Euroopan Unionin jäsenmaat voivat pitää päätösvallan kulttuuria ja audiovisuaalisia asioita koskevan politiikkansa määrittelyssä ja soveltamisessa, erityistavoitteenaan juuri kulttuurisen moninaisuuden säilyttäminen.

Myös Unescossa seurattiin tarkoin kulttuurisesta moninaisuudesta eri areenoilla käytyä keskustelua. Lopulta järjestössä nähtiin tarpeelliseksi antaa oma yleismaailmallinen julistus aiheesta järjestön mandaatin ja toimialueiden pohjalta. Jäsenmaita konsultoimalla ja erityisen asiantuntijaryhmän turvin muotoiltiin ripeästi nykyinen Unescon eri toimialat ja kansainväliset tarpeet monipuolisesti huomioiva julistus.

Hyväksytyssä julistuksessa kulttuurisen moninaisuuden vaaliminen nähdään erottamattomana osana ihmisen luovaa toimintaa, jota on rohkaistava, samalla kun luovasta toiminnasta syntyneitä kulttuurituotteita on kohdeltava kulttuurisen identiteetin, arvojen ja merkitysten ilmentyminä, eikä suinkaan tavanomaisina markkinahyödykkeinä tai kulutustavaroina. Julistus asettaa myös kulttuurisen moninaisuuden vaalimisen yleismaailmallisten ihmisoikeuksien takeeksi siten, että sitoutuminen vähemmistö- ja alkuperäiskansojen oikeuksiin on nähtävissä osana ihmisoikeuksien kunnioitusta. Samaan aikaan on kuitenkin huomioitava, ettei kulttuurisen moninaisuuden takaimista saa käyttää perusteena kansainvälisen oikeuden määrittelemien ihmisoikeuksien muuttamiseen tai rikkomiseen.

Julistukseen sisältyy joukko suunta-antavia toimenpidesuosituksia. Kulttuurisen moninaisuuden varjelu ja tukeminen vaatii erityisesti kansainvälistä solidaarisuutta sekä julkisen sektorin, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä. Tämä yhteistyön tarve onkin syytä huomioida eri tasoilla tapahtuvassa päätöksenteossa ja eri maiden kulttuuripolitiikan sisältöä kehitettäessä. Toimenpidesuosituksissa jätetään lisäksi jatkoharkinnan varaan aiheeseen liittyvän mahdollisen kansainvälisen oikeudellisesti sitovan välineen laatiminen.

31. yleiskokouksen hyväksyttyä kulttuurista moninaisuutta koskevan julistuksen pääjohtaja Koïchiro Matsuura totesi, että ensimmäistä kertaa kansainvälinen yhteisö on luonut niin kattavan normeja määrittelevän instrumentin. Pääjohtajan mukaan julistus kohottaa kulttuurisen moninaisuuden ihmiskunnan yhteisen perinnön tasolle ja tekee moninaisuuden suojelemisesta eettisen välttämättömyyden sekä oleellisen osan ihmisarvon kunnioittamisesta.

Pääjohtajan näkemys on haastava tavoite, johon jäsenmaiden tulee kaikin tavoin pyrkiä, kun kulttuurista moninaisuutta koskevaa julistusta levitetään päättäjien sekä muiden asiainkuuluvien tahojen tietoon. Vain juurruttamalla näkemys kulttuurisesta moninaisuudesta maailmasta voimmetaata henkisesti ja kulttuurillisesti rikkaan tulevaisuuden.

- *Kulttuurista moninaisuutta koskeva julistus löytyy osoitteesta <http://www.minedu.fi/opm/unesco/sopimusluettelo.html>.*

Uusi sopimus vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelusta

Maija Fast

Vedenalaisen kulttuuriperinnön tilanne on huolestuttava, koska kehittyneen vedenalatekniikan avulla on nykyisin mahdollista tavoittaa vedenpohjan arkeologiset ja historialliset löydöt sijainnista ja syvyydestä riippumatta. Vedenalaisen kulttuuriperinnön kaupallinen hyödyntäminen lisääntyikin täten koko ajan. Kansainvälisillä vesillä olevat löydöt ovat lisäksi olleet kokonaan ilman lain suojaa ja useissa maissa kansallinen lainsäädäntö on suojannut vedenalaista kulttuuriperintöä puutteellisesti.

Unescon 31. yleiskokous hyväksyi marraskuussa 2001 sopimustekstin vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Kun 20 maata on ratifioinut sopimuksen, siitä tulee osa kansainvälistä lainsäädäntöä jäsenmaissa. Teksti koostuu varsinaisista sopimusartikloista ja liiteosasta. Varsinaisten sopimusartikloiden pääaiheita ovat vedenalaisen kulttuuriperinnön määritelmä sekä ne juridiset keinot ja kansainvälisen yhteistyön mekanismit, joilla suojelu toteutetaan. Liiteosassa määritellään meriarkeologisen tutkimuksen ja dokumentoinnin säännöt. Sopimuksen keskeisen suojeluperiaatteen mukaan kulttuurihistorialliset löydöt tulee ensisijaisesti säilyttää löytöpaikoillaan (*in situ*).

Mikäli kohteista kuitenkin nostetaan esineitä tai osia tutkimuksen tarpeisiin, on asiallisen konservoinnin ja hallinnoinnin avulla varmistettava kulttuuriperinnön pitkäaikainen säilyminen. Kulttuuriperintöä ei saa nostaa vedestä kaupallisen edun tavoittelemiseksi eikä kulttuuriperintökohteesta peräisin olevaa tutkimusaineistoa pidä peruuttamattomasti hajoittaa. Vedenlaiseen kulttuuriperintöön kohdistuvan toiminnan tulee olla viranomaisen valtuuttamaa.

Unescon suojelusopimus on uusi kansainvälinen sopimusjärjestely. Unescon aiemmat kulttuuriperinnön suojelusopimukset eivät kata vedenalaista kulttuuriperintöä. Arkeologisen perinnön suojelusta on tehty eurooppalainen yleissopimus 1992 (SopS n:o 26/1995), jossa vedenalainen kulttuuriperintö rinnastetaan maalla olevaan arkeologiseen perintöön. Eurooppalaisen sopimuksen maantieteellinen kattavuus on luonnollisesti rajallinen, eikä sopimus huomioi vedenalaisen kulttuuriperinnön erityisluonnetta. Kansainvälinen asiantuntijajärjestö ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) hyväksyi 1996 ohjeiston vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelemiseksi ja asialliseksi hallinnoimiseksi (the ICOMOS Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage). Unescon sopimuksen liiteosa meriarkeologisen tutkimuksen periaatteista perustuu suurelta osin ICOMOS Charteriin. Unescon sopimus on tärkeä askel kansainvälisen oikeuden kannalta, koska se täsmentää valtioiden velvollisuuksia ja oikeuksia vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelussa ensimmäistä kertaa maailman kaikilla vesialueilla.

Unescon suojelusopimus sisältää samoja peruseriaatteita arkeologi-

sen ja vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelusta kuin Suomen muinaismuistolaki (295/63). Viranomaiset säätelevät kulttuuriperintöön kohdistuvaa toimintaa, löydöistä on ilmoitettava viranomaisille ja sata vuotta vedessä olleet hylät määritellään kulttuuriperinnöksi lasteiseen ja mui- ne sisältöineen.

Lisätietoa:

http://www.unesco.org/culture/legalprotection/water/html_eng/index_en.shtml

Kuraattori Maija Fast toimii Suomen Merimuseossa

Kulttuuri ja kehitys -seminaari 21.–22.5.

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyösasto, Helsingin yliopiston kehitysmaatutkimuksen laitos, Kehitysyhteistyön palvelukeskus KEPA ja opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, kansainvälisten asiain sihteeristö sekä Suomen Unesco-toimikunta järjestivät 21.–22.5. Helsingissä Tieteiden talolla *Kulttuuri ja kehitys* -seminaarin. Seminaarin tarkoitus oli nostaa kulttuurinäkökulma kehitysyhteistyön laatukseskustelun piiriin.

Seminaarissa todettiin, että köyhyyden vähentäminen, ihmisoikeudet, demokratia ja ruokaturva ovat kaikki Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan keskeisiä kysymyksiä. Niiden edistäminen ei kuitenkaan onnistu ilman sosiokulttuurisen yhteyden ymmärtämistä. Kehitys tarkoittaakin aina myös nykyisten käytäntöjen ja arvojen muuttumista. Tähän liittyen seminaarin alustuksissa ja keskusteluissa etsittiin keinoja muutosproses-

sin ymmärtämiseen erityisesti pohjoisen näkökulmasta.

Seminaarilla juhlistettiin myös kansainvälistä kulttuurin ja kehityksen päivää (21.5.) ja julkistettiin kulttuurien juhlaalenteri 2001–2002. Seminaarin avaajana toimi rouva Eeva Ahtisaari ja päätössanoista vastasi ylijohtaja Kalevi Kivistö opetusministeriöstä.

- *Raportti seminaarista löytyy Kepan kotisivulta osoitteesta <http://www.kepa.fi/suomi/julkaisut/raportit>*

Raportti kuuluu Kepan raporttisarjaan numerolla 49.

Muut kokoukset

- "International training workshop: Protection of Intangible Heritage - Living Human Treasures' System", Tokio, 19.–23.2. Lauri Harvilahti kulttuurijaostosta osallistui
- Kirjan ja ruusun päivää vietettiin 23.4. erilaisten tapahtumien merkeissä, joita oli järjestetty eri puolille Helsinkiä.
- Pohjoismainen kulttuurialan koordinaatiokokous, Tukholma, 10.5. Hannu Vainonen sihteeristöstä osallistui.
- "Culture and Development - 2nd international congress", Havanna, 3.–7.6. Kehitysyhteistyöneuvos Irma-Liisa Perttunen ulkoasiainministeriöstä ja hallitusneuvos Riitta Kaivosoja opetusministeriöstä osallistuivat.
- Unescon alueellinen seminaari "Song Festival - Tradition in Change", Riika, 28.–30.7. Petri Pöyhönen jaostosta osallistui.
- "More than Two Thousand Years

in the History of Architecture: Safeguarding the Structures of our Architectural Heritage", Pariisi, 10.-12.9. Arkkitehti Maija Kairamo osallistui.

- "Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict" -seminaari, Bregenz, Itävalta, 24.-28.9. Pääjohtaja Henrik Lilius Museovirastosta osallistui.
- "The 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict; 5th meeting of the States Parties", Pariisi, 5.11. Tutkija Karim Peltonen Museovirastosta ja Ari Mäki pysyvistä Unesco-edustustosta osallistuivat.

Lisätietoa:

- *Unescon kulttuurisektorin sivut*
<http://www.unesco.org/culture>

Maailmanperintökomitean istunto Helsingissä

Unescon Maailmanperintökomitea kokoontui 25. istuntoonsa Helsingin Finlandia-talolle joulukuussa. Museoviraston pääjohtaja, valtionarkeologi Henrik Lilius toimi komitean puheenjohtajana. Avajaissermoniassa tasavallan presidentti Tarja Halonen tähdensi kulttuuri- ja luonnonperinnön merkitystä identiteettimme rakentamisessa. Hän myös nosti esiin identiteetin roolin eri kulttuurien kohtaamisessa ja sitä kautta osana globaalia kestävästä kehityksestä. Unescon pääjohtaja Koichiro Matsuura puolestaan muistutti perintöämme uhkaavista vaaroista - esimerkkinä hän palautti mieliin Bamyenin Buddhiin kohtalon Afganistanissa. Ympäristöministeri Satu Hassi ja kulttuuriministeri Suvi Lindén välittivät myös terveisensä ja parhaat toivotuksensa komitean työskentelylle.

Maailmanperintökomitean kokouksen pääteemat koskivat Maailmanperintöluettelon edustavuuden parantamista, uhanalaisten kohteiden suojelua sekä Maailmanperintökomitean työtapojen uudistamista. Maailmanperintöluetteloon lisättiin Helsingissä 31 kohdetta, joista 25 edustaa kulttuuriperintöä ja kuusi luonnonperintöä. Luettelossa on nyt 554 kulttuuriperintö-, 144 luonnonperintö- ja 23 yhdistelmäkohdetta eli yhteensä 721 kohdetta.

Yhdistyneiden Kansakuntien 56. yleiskokouksen täysistunto hyväksyi marraskuun lopussa päätöslauselman YK:n kulttuuriperinnön vuodesta 2002. Esitys pohjautui Unescon hallintoneuvoston 161. istunnon päätöksiin ja liittyy Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen (ns. Maailmanperintösopimus) 30-vuotisjuhlaan. Päätöslauselmassa pyydetään Unescoa toimimaan vuoden johtajajärjestönä ja päätetään omistaa yleiskokouksen 57. istunnossa yksi päivä (4.12.2002) asiakohdan käsittelylle. Päätöslauselmassa kehoitetaan jäsenmaita ja eri järjestöjä tukemaan kansallisen ja maailmanperinnön suojelemaan ja maailmanperinnön suojelemaan tähtääviä toimintoja.

Helsingin kokouksen kokousraportti, samoin kuin kuvaukset uusista kohteista, löytyvät internetistä, Maailmanperintökeskuksen sivuilla, osoitteessa <http://whc.unesco.org/nwhc/pages/doc/main.htm>

Maailmanperintöön liittyvät kokoukset

- Pohjoismaisen maailmanperintötoimiston johtoryhmän kokous, Oslo, 30.1. Pääjohtaja Henrik Lilius osallistui.
- Maailmanperintökomitean tiedotustilaisuus, Helsinki, 15.-16.2. Henrik Lilius ja Päivi Salonen osallistuivat ja tapasivat komitean edustajia.
- "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention", Pariisi, 16.2. Pääjohtaja Henrik Lilius Museovirastosta sekä Taina Kiekko ja Ari Mäki Unesco-edustustosta osallistuivat.
- ICCROMin (The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) järjestämän modernin arkkitehtuurin restaurointikurssin (MARC) arviointitilaisuus, Helsinki, 17.2.
- Maailmanperintökomitean istunnon valmistelujen yhteydessä Unescon maailmanperintökeskuksen yksikön johtaja Herman van Hooff vieraili Suomessa 26.-27.3.
- "4th meeting of governmental experts to consider the draft convention on the protection of the underwater cultural heritage", Pariisi, 26.3.-6.4. Linjanjohtaja Esko Kiuru ulkoasiainministeriöstä, kuraattori Maija Fast Suomen merimuseosta, professori Kari Hakapää Lapin yliopistosta, lainsäädäntösihteeri Anna Sotaniemi ulkoasiainministeriöstä sekä Taina Kiekko ja Ari Mäki Unesco-edustustosta osallistuivat.
- Maailmanperintökomitean byroon 25. istunto, Pariisi, 25.-30.6. Pääjohtaja Henrik Lilius ja tutkija

Margaretha Ehrström Museovirastosta, ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander ympäristöministeriöstä sekä Taina Kiekko, Ari Mäki ja Lauri Hirvonen pysyvästä edustustosta osallistuivat.

- "2nd Session of the 4th Meeting of Governmental Experts of the Draft Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage", Pariisi, 2.-7.7. Kokoukseen osallistuivat apulaisjohtaja Esko Kiuru ulkoasiainministeriöstä ja professori Kari Hakapää Lapin yliopistosta.
- "Meeting of the Drafting Group - Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention", Pariisi, 8.-12.10. Pääjohtaja Henrik Lilius Museovirastosta osallistui.
- "The 13th Session of the General Assembly of States Parties to the Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage", Pariisi, 30.-31.10. ja "The 5th extraordinary session of the World Heritage Committee", Pariisi, 1.11. Pääjohtaja Henrik Lilius, lähetystöneuvos Liisa Valjento ja Ari Mäki Unesco-edustustosta osallistuivat.

Muita tapahtumia

- Suomen viisi maailmanperintökohdetta olivat esillä yhteisessä osastossa 18.-21.1. järjestetyillä Matkamessuilla 2001. Yhteisöas-ton tarkoituksena oli jakaa tietoa Unescon Maailmanperintösopimuksesta, Maailmanperintöluettelon kohteista ja erityisesti Suomen kohteista.
- Opiskelijat Tuomas Honkasalo, Ville Iivonen, Petteri Hiisilä ja Katja Rämö tekivät tutustumismat-

Tasavallan presidentti Tarja Halonen, Museoviraston pääjohtaja Henrik Lilius ja Unescon pääjohtaja Koichiro Matsuura Maailmanperintökomitean kokouksessa Finlandia-talolla.

Kuva: Museovirasto / Karim Peltonen.

Unescon Maailmanperintökomitean istunnon osallistujille järjestettiin mahdollisuus tutustua suomalaiseen kulttuuri- ja luonnonperintöön. Sunnuntaina 10.12. oli aamupäivällä luvassa Helsinki-kierros, jonka alusti professori Riitta Nikula Helsingin yliopiston Taidehistorian laitokselta.

Iltapäivällä vieraat perehtyivät tunnelmallisissa merkeissä Suomenlinnaan, Suomenlinnan hoitokunnan isännöidessä.

Seuraavan päivänä, 11.12. matkalle lähti kolme retkikuntaa, joista länteen suuntautunut pääsi kiertämään Sammallahdenmäen ja Rauman maailmanperintökohteet. Paluumatkalle oli vielä varattu py-sähdys Paimion sairaalassa.

Itäinen retkikunta kävi Verlan Maailmanperintökohteessa ja palasi kahvitellen Porvoon kautta takaisin Helsinkiin.

Luontoretikunta tutustui Liesjärven kansallispuistoon ja sen yhteydessä toimivaan Kortenien perinnetilaan.

Kokouksen jo päättyttyä Suomenlinnan hoitokunta tarjosi vielä lounaan Maailmanperintökeskuk-sen henkilökunnalle, joka komitean sihteeristönä oli tehnyt pitkiä päiviä istunnon aikana.

Maailmanperintökokouksen avajaispäivän lehdistötilaisuudessa vasemmalta Maailmanperintökeskuksen johtaja Francesco Bandarin, kokouksen puheenjohtaja, Museoviraston pääjohtaja Henrik Lilius, Unescon pääjohtaja Koichiro Matsuura, kulttuuriministeri Suvi Lindén ja ympäristöministeri Satu Hassi.

Kuva: Museovirasto / Markku Haverinen.

kan huhti-toukokuussa muutama maailmanperintökohteisiin ja raportoivat kokemuksistaan mm. MTV3:n nettisivuilla. Projekti "Search of World Heritage - hakuna matata" sai myös Unescon hyväksynnän.

Lisätietoa:

- *Unescon Maailmanperintökeskuksen sivut*
<http://www.unesco.org/whc>
- *World Heritage Review -lehden artikkeleita ja tilausmahdollisuus*
<http://www.unesco.org/whc/events/review.htm>
- *Maailmanperintö ja Suomi*
<http://www.nba.fi>
- *Suomenlinna*
<http://www.suomenlinna.fi/>
- *Vanha Rauma*
<http://www.oldrauma.fi/>
- *Petäjäveden vanha puukirkko*
<http://www.petajavesi.fi/kirkko/>
- *Verlan puuhiomo ja pahvitehdas*
<http://www.verla.upm-kymmene.com/>
- *Sammallaahdenmäen pronssikautinen röykkiöalue*
<http://www.nba.fi/archaeol/sammallahti/index.htm>

Posti julkaisi 2.4.2001 Verla-aiheisen neljän postimerkin pienoisarkin. Arkki on professori Erik Bruunin suunnittelema. Vuonna 1872 perustettu Verlan tehdas miljöön hyväksyttiin Maailmanperintöluetteloon vuonna 1996.

3.5 VIESTINTÄ

Viestintäjaosto

Viestintäjaoston puheenjohtajana toimi professori Ullamaija Kivikuru. Jaoston jäseniä olivat kehitys yhteistyön hankepäällikkö Jouko Blomberg, professori Sinikka Koskiala, arkistoneuvos Raimo Pohjola, osastonjohtaja Inkeri Salonharju, julkaisujohtaja Harri Saukkomaa, päätoimittaja Pekka Sitari ja tutkija Helena Tapper. Pysyvinä asiantuntijoina toimivat taloustoimittaja Matti Remes ja erikoissuunnittelija Eija Ristimäki. Jaoston sihteerin tehtäviä hoiti tutkija Andrea Nordqvist.

Viestintäjaosto kokoontui vuoden aikana kolme kertaa. Yleiskokousvuonna kokouksissa käsiteltiin luonnollisesti paitsi Unescon hallintoneuvoston 161. ja 162. istunnon, myös yleiskokouksen 31. istunnon aiheita jaoston osalta. Jo pidempään työn alla ollut suositus monikielisydestä ja yleisestä verkkoon pääsystä oli edelleen Unescon kokousten johtava aihe viestintäsektorilla. Suositus ei saanut hyväksyntää vielä tämän vuoden yleiskokouksessa. Jaosto muotoili myös kantaansa Unescon kansainvälisen viestinnän kehitysohjelman (IPDC, International Programme for the Development of Communication) hallitustenvälisessä neuvostossa käsiteltäviin asioihin ja tulevaisuuskeskusteluun. Suomen jäsenyys neuvostossa jatkuu ja vuosittain keväällä pidettävässä kokouksessa Suomea

edustivat tänä vuonna Ullamaija Kivikuru sekä Harri Saukkomaa. Kaksi Unescon viestintäsektorin ohjelmaa IIP (Intergovernmental Informatics Programme) sekä PGI (General Information Programme) yhdistyivät uudeksi IFAP (Information for All Programme) -ohjelmaksi ja sen hallitustenvälisen neuvoston mahdollinen pohjoismainen edustaja puhutti viestintäsektoreiden kokouksessa Oslolla huhtikuussa. Kokoukseen osallistui Ullamaija Kivikuru. Yleiskokouksessa Ruotsi valittiin neuvoston jäseneksi. Lisäksi jaostossa pohjustettiin tammi-kuun 2002 tekijänoikeusseminaaria.

Vuoden ensimmäisessä kokouksessa toimittaja Antti Kuusi kertoi kokemuksistaan Unescon projektissa vapaan ja riippumattoman median kehittämiseksi entisen Jugoslavian alueella. Toiminta keskittyy Serbian lehtienjakelujärjestelmän ja ohjelmapankin kehittämiseen sekä lehtipainon perustamiseen riippumattomalle lehdistölle. Kuusi tähdensi pitkäjänteisyyttä työssä. Uutena viestintäasiantuntijana aloitti 9.2.2001 toimittaja Irmeli Seipäjäarvi.

Kokoukset

- "21st Session of the Intergovernmental Council of the International Programme for the Development of Communication (IPDC) and the 43rd Meeting of its Bureau", Pariisi, 28.-30.3. Ullamaija Kivikuru ja Harri Saukkomaa viestintäjaostosta osallistuivat.
- Pohjoismainen Unesco-toimikuntien viestintäalan koordinaatiokokous, Oslo, 5.4. Jaoston puheenjohtaja Ullamaija Kivikuru osallistui.
- Kansainvälisen viestinnän kehittämisohjelman (IPDC) työmene-

telmien mietintätyöryhmän ta-
paaminen, Pariisi, 20.12. Jaoston
puheenjohtaja Ullamaija Kivikuru
osallistui.

Lisätietoa:

- *Unescon viestintäsektorin sivut*
<http://www.unesco.org/web-world>
- *IPDC-ohjelma (Kansainvälinen tiedonvälityksen kehittämishjelma)*
<http://www.unesco.org/web-world/ipdc/>
- *International Freedom of Expression Exchange (IFEX)*
<http://www.ifex.org/>
- *International Telecommunication Union: World Summit on the Information Society*
<http://www.itu.int/newsroom>

4. YLEISKOKOUS

Jäsenvaltioiden valitsemat edustajat kokoontuvat kahden vuoden välein yleiskokoukseen, joka on Unescon korkein päätävä elin. Yleiskokous päättää järjestön toimintaperiaatteisiin ja yleisiin suuntaviivoihin liittyvistä asioista, mm. ohjelmasta, budjetista ja strategia-asiakirjoista. Yleiskokous käsittelee myös uusien jäsenmaiden hyväksymisen, järjestää hallintoneuvoston ja ohjelmien johtaelinten vaalit sekä päättää Unescossa laadittujen kansainvälisten sopimusten ja suositusten hyväksymisestä. Yleiskokous nimittää järjestölle pääjohtajan hallintoneuvoston ehdotuksen perusteella. Äänestyksissä kullakin jäsenvaltiolla on yksi ääni.

Unescon 31. yleiskokous

Unescon yleiskokouksen 31. istunto pidettiin Pariisissa 15.10.-3.11.2001. Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana oli kulttuuriministeri Suvi Lindén sekä jäsenenä Suomen hallintoneuvostoedustaja Margaretha Mickwitz, suurlähettiläs, Suomen pysyvä edustaja Esko Hamilo, kansainvälisten asiain johtaja Kristian Slotte ja Suomen Unesco-toimikunnan puheenjohtaja, ohjelmajohtaja Olli Alho.

Valtuuskunnan varajäsenenä olivat kulttuuriasiainneuvos, pääsihteeri Zabrina Holmström, opetusneuvos Heidi Kuusi, pysyvän edustajan sijainen Ari Mäki, johtaja Jaana Palojärvi ja lähetystöneuvos Liisa Valjento.

Asiantuntijajäsenenä olivat erityisasiantuntija Kimmo Aulake, erityisneuvonantaja Satu Heikkinen, professori Riitta Keiski, professori Ullamaija Kivikuru, pääsihteeri Tapio Markkanen, suunnittelujohtaja Petri Pohjonen, professori Tom Sandlund, suunnittelija Hannu Vainonen, kasva-

tustieteen ylioppilas Jutta Urpilainen sekä avustajat Marja Richard ja Riina Subra Suomen pysyvästä edustustosta ja sihteerinä kansainvälisen vaihdon sihteeri Aila Rapeli.

Kokoukseen osallistui Unescon 188 jäsenmaasta noin 3000 delegaattia, joiden joukossa valtionpäämiehiä ja noin 200 ministeriä.

Kokousta leimasivat syyskuun 11. päivän tapahtumat. Suomi osallistui jo yleiskokousta edeltävässä hallintoneuvoston istunnossa läntisen vaaliryhmän osalta terrorismin tuomitsevan päätöslauselman luonnosteluun. Pääjohtaja Matsuura totesi yleiskokouksen päätöspuheessaan, "että Unescon oma toiminta on selvästi osoittanut kuinka kulttuurien välinen vuoropuhelu ei ole ainoastaan mahdollista vaan myös hedelmällistä, johtaen usein yksimielisyyteen mitä merkittävimmässä asioissa. Tämä on tärkeitä huomata myös viimeaikaisten tapahtumien valossa."

Ohjelman ja keskipitkän aikavälin strategian painopisteet

Yleiskokouksen tärkein tehtävä oli päättäminen kaksivuotiskauden 2002-2003 ohjelmasta ja budjetista (31 C/5 -asiakirja) sekä keskipitkän aikavälin strategiasta vuosille 2002-2007 (31 C/4 -asiakirja). Pääjohtajan uudistuksiin tähtäävät sekä ohjelmaa että hallintoa koskevat aloitteet saivat yleiskokoukselta myönteisen vastaanoton. Uusien ohjelma- ja strategia-asiakirjojen katsottiin heijastavan hyvin Unescon uudistuspyrkimyksiä, jotka tähtäävät mm. tehokkuuden, avoimuuden ja luotettavuuden parantamiseen. Prosessi ei ole kuitenkaan yleiskokouksen myötä päätepisteessä. Erityistä kiitosta saivat tulostavoitteellisuuteen pyrkivät uudistukset, joista esimerkkeinä ovat vii-

den pääohjelman strategisten tavoitteiden määrittäminen sekä budjetin pysyminen nollakasvun rajoissa.

Yleiskokous päätti kauden 2002-2003 budjettikatoksi 544 367 250 dollaria, mikä merkitsi nominaalisen nollakasvuisen budjetin hyväksymistä jo kolmatta kertaa.

Suomi piti C/4-strategiaa kokonaisuutena suurena edistysaskeleena. Kaksivuotisohjelmaa vaivaa paikoitellen täsmentämättömyys, epäselvyys ja hajanaisuus sekä sisällön että muodon tasolla. Strategian ja ohjelman tulisi jatkossa muodostaa yhtenäisempi kokonaisuus. Strategian kantavaksi teemaksi hyväksyttiin panostaminen rauhaan ja inhimilliseen kehitykseen globalisaation aikakaudella kasvatuksen, tieteiden, kulttuurin ja viestinnän avulla. Poikkisektoraaaliset ohjelmat toimintaan integroitavat teemat ovat köyhyyden lieventäminen YK:n asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä uuden informaatio- ja viestintäteknologian hyväksikäyttö Unescon toimialoilla tietoyhteiskunnan kehittämiseksi.

Suomen ja yleisesti ottaen EU-maiden yhteiset tavoitteet heijastuvat varsin hyvin ohjelmaan, joka keskittyy seuraaviin ensisijaisiin prioriteetteihin: peruskoulutus kaikille, vesiresurssit ja ekosysteemit, tieteen ja teknologian eettiset ulottuvuudet, kulttuuridiversiteetti ja kulttuurien välinen vuoropuhelu sekä pääsy informaation ja tietoteknologian piiriin. Suomi myötävaikutti "Koulutus kaikille" -prosessin (EFA) nostamiseksi keskeisimmäksi toiminta-alueeksi. YK:n Vuosituhattulistuksen linjan mukaisesti tavoitteena on luoda koulutusmahdollisuudet kaikille ja parantaa perusopetuksen laatua vuoteen 2015 mennessä.

Järjestön ns. "upstream" -toiminnan tulee jatkossa perustua seuraavaan

viiteen päätoimintaan: ideaalaboratorio, kapasiteettien rakentaja, katalysaattori, normien luoja sekä clearing house -toiminto.

Yleiskokouksen ja hallintoneuvoston työmenetelmien kehittämistä päätettiin jatkaa edelleen. Pohjoismaiden osuus on myös tässä työssä huomattava.

Pohjoismainen ja EU-yhteistyö

Niin pohjoismainen kuin laajemmin EU- ja "like minded" -maiden välinen yhteistyö yleiskokouksen valmisteluissa ja sen aikana oli tiivistä. Yhteispohjoismainen valmistautuminen yleiskokoukseen tapahtui mm. pohjoismaisten Unesco-toimikuntien kokouksessa 30.8.-2.9. Snæfellsnesissä Islannissa, missä sovittiin alustavista kannanotoista ja hallintoelinten pohjoismaisista ehdokkaista. Kokoukseen osallistuivat Margaretha Mickwitz, Olli Alho, Tapio Markkanen, Zabrina Holmström, Taina Kiekko ja Ari Mäki. Yleiskokouksen aikana Ruotsi vastasi pari kertaa viikossa pidettyjen pohjoismaisten kokousten koordinaatiosta ja puheenjohtajuudesta. Ruotsilla oli myös vastuu yleiskokouksessa pidetyn yhteispohjoismaisen vastaanoton järjestelyistä. Belgia järjesti yleiskokouksen aikana muutaman ad hoc -koordinaatiokokouksen ja vastasi EU-maiden yhteisen puheenvuoron koordinaatiosta.

Vaalit Unescon ohjelmien hallitustenvälisiin johtoelimiin

31. yleiskokouksessa Suomi valittiin uudestaan päämajakomiteaan, jonka jäsen se on ollut jo vuodesta 1995. Jäsenyys jatkuu vuoteen 2005. Suomi valittiin myös hallitustenväliseen bioetiikkakomiteaan (IGBC) vuosiksi 2001-2005.

Suomen jäsenyys jatkuu seuraavissa elimissä:

- Maailmanperintökomitea (1997-2003)
- Kansainvälisen tiedonvälityksen kehittämisohjelman neuvosto (IPDC) 1999-2003
- Yhteiskuntatieteellisen MOST-ohjelman neuvosto 1999-2003
- Kansainvälinen liikuntakasvatuksen ja urheilun komitea (CIGEPS) 1999-2003
- Hallitustenvälisen merentutkimuskomission (IOC) hallintoneuvosto 2001-2003

Suomi on lisäksi edustettuna seuraavissa neuvoo-antavissa elimissä:

- Kansainvälinen bioetiikkakomitea (IBC) 1999-2003
- Kielellisen moninaisuuden ja monikielisen koulutuksen neuvoo-antava komitea 1999-
- Kansainvälisen koulutussuunnitteluinstituutin hallintoneuvosto (IIEP) 2001-

Lisätietoa:

- *Suomen valtuuskunnan raportti on saatavissa sihteeristöltä.*
- *Yleiskokousasiakirjat löytyvät Unescon sivuilta: <http://www.unesco.org>*

5. HALLINTONEUVOSTO

Yleiskokouksen istuntojen välillä Unescon korkein päättävä elin on hallintoneuvosto. Yleiskokous valitsee hallintoneuvoston jäseniksi 58 jäsenmaata, jotka edustavat viittä eri päävaaliryhmää. Toimikausi on neljä vuotta, jäsenistä vaihtuu puolet jokaisessa yleiskokouksessa. Jäsenmaiden tulee valita edustajakseen Unescon toimialojen tuntemusta omaava henkilö. Hallintoneuvosto kokoontuu vuosittain järjestön päämajaan Pariisiin kevät- ja syysistuntoon. Yleiskokousvuosina uusi hallintoneuvosto kokoontuu lisäksi järjestäytymisistuntoon välittömästi yleiskokouksen jälkeen.

Hallintoneuvosto valvoo ohjelman toimeenpanoa ja budjetin käyttöä sekä mm. valmistelee yleiskokouksen istuntoja, tekee suosituksia uusien jäsenmaiden hyväksymisestä, pääjohtajan valinnasta ja korkeimpien virkojen täytöstä. Hallintoneuvosto myös seuraa ja kehittää Unescon hallintoa ja henkilöstöpolitiikkaa.

Suomen vuonna 1997 alkanut hallintoneuvostokausi jatkui vuonna 2001 pidettävään 31. yleiskokoukseen asti. Suomen varsinaisena hallintoneuvostoedustajana toimi kansainvälisten asiain johtaja Margaretha Mickwitz opetusministeriöstä. Kaksivuotiskauden 2000-2001 Suomi oli ainoana Pohjoismaana hallintoneuvostossa. Hallintoneuvoston varapuheenjohtajana Suomi osallistui myös byroon kokouksiin.

Hallintoneuvoston istunnot vuonna 2001

161. istunto (18.5.–13.6.) oli kolmas pääjohtaja Koïchiro Matsuuran virkaanastumisen jälkeen. Hänen alulle panemissaan uudistuksissa on jo päästy pitkälle, mistä Matsuura sai

kiitosta hallintoneuvostolta, jonka luottamusta hän edelleen nauttii. Sihteeristön rakennemuutokset ja kenttätoimistojen lukumäärän vähentäminen, jonka Matsuura katsoi olleen kaikkein vaikein prosessi, ovat jo pitkälle edenneet. Järjestön johto on saanut uuden kokoonpanon lähes kokonaisuudessaan.

Virallisissa ja epävirallisissa keskusteluissa ilmeni, että Yhdysvalloilla on kiinnostusta palata takaisin Unescon. Pääjohtaja pitää tärkeänä, että Yhdysvallat olisi mukana Unesconssa.

Suurin koetinkivi Matsuuran tavoitteiden saavuttamisessa oli Unescon seuraavan keskipitkän aikavälin strategian (Medium Term Strategy for 2002-2007, asiakirja 31 C/4) ja seuraavan kaksivuotisohjelman (Programme and Budget for 2002-2003, asiakirja 31 C/5) laatiminen ja hallintoneuvoston hyväksynnän saaminen. Edellinen hallintoneuvoston istunto oli antanut tarkat ohjeet asiakirjojen sisällöstä, jota Matsuura oli pyrkinyt noudattamaan. Hallintoneuvosto antoi ohjeita asiakirjojen jatkotyöstämiselle. Hallintoneuvoston päätös jo kolmannelta nominaalisesta nollak kasvubudjetista aiheutti myös ongelmia pääjohtajalle määrärahojen osoittamisessa prioriteettiohjelmitte.

Muita keskeisiä kysymyksiä istunnossa olivat hallinnollisia uudistuksia koskevat jatkotoimet, yleiskokouksen 31. istunnon järjestelyt sekä yleiskokouksen kehittäminen ja kulttuuridiversiteettiä koskevan julistuksen valmistelu. Lisäksi hallintoneuvosto hyväksyi istunnossaan Unescon uuden tiedotus- ja viestintästrategian päälinjat.

Hallintoneuvoston **162. istuntoa** (2.–12.10.) kuten myös sitä seurannutta Unescon 31. yleiskokousta hal-

litsi laaja keskustelu terrori-iskuista Yhdysvalloissa sekä järjestön toiminnasta niiden johdosta. Hallintoneuvosto luonnosteli terrorismia tuomitsevan päätöslauselman, jonka 31. yleiskokous hyväksyi pienin muutoksin.

Hallintoneuvosto valmisti yleiskokoukselle suunnitelman bioetiikkaohjelman laajentamisesta sekä luonnoksen kulttuuridiversiteettijulistukseksi.

Hallinnollisista kysymyksistä keskeinen oli yleiskokoukselle annettu budjettiin liittyvä esitys, jonka mukaan järjestön tulee noudattaa nominaalista nollak kasvua myös seuraavana kaksivuotiskautena. Hallintoneuvosto käsittelee myös Unescon uudistuksiin liittyvää, Suomen jo hallintoneuvostokautensa alussa esittämää Unescon alaisten instituuttien ja keskusten arviointia ja niitä koskevaa strategiaa.

Hallintoneuvosto loi istunnossaan vuoden 2001 aikana hyvän pohjan yleiskokouksen käytännön järjestelyjen virtaviivaistamiselle ja kehittämiselle sekä valmisti pitkälle eräitä yleiskokouksessa käsiteltyjä keskeisiä ohjelma-asioita.

Suomi, joka em. kaksivuotiskautena oli ainoa pohjoismainen edustaja hallintoneuvostossa, on informoinut muita Pohjoismaita neuvoston toiminnasta istuntojen aikana järjestettyjen Pohjoismaiden edustajien kokousten kautta sekä toimittamalla muille Pohjoismaille aineistoa ja pyytämällä niiden lausuntoja vireillä olevista kysymyksistä istuntojen välisenä aikana.

Suomen hallintoneuvosto- kauden päätös vuosi

Margaretha Mickwitz

Suomen nelivuotinen kausi Unescon hallintoneuvoston jäsenenä päättyi järjestön 31. yleiskokouksen lopussa 3.11.2001. Suomi valittiin hallintoneuvoston jäseneksi 29. yleiskokouksessa vuonna 1997, jolloin Suomi sijoittui onnistuneen ja tehokkaan vaalikampanjan ansiosta kolmanneksi I-vaaliryhmästä valittujen neljän jäsenen joukosta päihittäen neljänneksi tulleen Ison-Britannian. Yli 40 vuotta yhtämittaisesti hallintoneuvostossa istunut Italia ja Kreikka kärsivät tappion vaaleissa. Suomen vaalivoitto merkitsi Pohjoismaiden toisen paikan takaisinvalloittamista. Paikka menetettiin, kun Islanti hävisi hallintoneuvostovaaleissa vuonna 1995. Paikka menetettiin uudelleen ja Suomi jäi Pohjoismaiden ainoaksi edustajaksi hallintoneuvostossa vuosina 2000-2001 Norjan kärsittyä vaalitappion 30. yleiskokouksessa. Suomea seuraa neuvoston jäsenenä nelivuotiskautena 2002-2005 Islanti, joka valittiin hallintoneuvostoon 31. yleiskokouksessa.

Hallintoneuvostojäsenyys merkitsi Suomelle osallistumista neuvoston kokouksiin kaksi kertaa vuodessa. Suomi valittiin kaksivuotiskaudeksi 2000-2001 I-vaaliryhmää edustavaksi varapuheenjohtajaksi ja kuului siten hallintoneuvoston byroon. Lisäksi Suomi valittiin mandaattinsa kumpainakin kaksivuotiskautena hallintoneuvoston 30-jäseniseen sopimus- ja suosituskomiteaan, CRE-komiteaan, joka käsittelee ihmisoikeuksien loukkauksia Unescon toimialoilla.

Suomen varsinainen edustaja hallintoneuvostossa oli kansainvälis-

ten asiain johtaja Margaretha Mickwitz opetusministeriöstä. Lisäksi hallintoneuvoston istuntoihin vuonna 2001 osallistuivat seuraavat ulkoasiainministeriön, opetusministeriön ja Suomen Unesco-toimikunnan edustajat: Suurlähettiläs Taina Kiekko, pysyvän edustajan sijainen Ari Mäki, yksikön päällikkö Arto Kosonen, neuvotteleva virkamies Jukka Liedes, ohjelmajohtaja Olli Alho, pääsihteerit Zabrina Holmström, suunnittelija Hannu Vainonen sekä avustajina sihteerit Marja Richard, Riina Subra ja Lauri Hirvonen.

Suomen Unesco-toimikunta osallistui hallintoneuvoston istunnoissa esillä olevien asioiden valmisteluun ja myötävaikutti myös siten vankan ja sisällöllisesti laadukkaan pohjan luomiseen Suomen toiminnalle neuvostossa.

Suomen hallintoneuvostokausi osui käännekohtaan Unescon toiminnassa. Vuodet 1998-1999 olivat jo toista kautta Unescon pääjohtajana toimineen espanjalaisen Federico Mayorin viimeiset vuodet virassaan. Lupaavissa merkeissä tehtävässään aloittaneen Mayorin tapa hoitaa virkaansa luisui kuitenkin väärille raiteille hänen viimeisinä pääjohtajavuosinaan ja hänen toisen kautensa päättyessä vuonna 1999 hallintoneuvosto oli menettänyt luottamuksensa pääjohtajaan.

Hallintoneuvostolla on ratkaiseva rooli Unescon pääjohtajavaaleissa, koska se antaa suosituksensa valittavasta henkilöstä yleiskokoukselle. Hallintoneuvosto valitsi 11 ehdokkaan joukosta ehdokkaakseen pääjohtajavirkaan japanilaisen diplomaatin Koichiro Matsuuran, jonka valinnan 30. yleiskokous vahvisti. Uusi pääjohtaja ryhtyi välittömästi järjestön hallinnon saneeraustyöhön sekä

sen ohjelmaa selkeyttävään suunnitteluun. Matsuura onnistui alusta alkaen voittamaan hallintoneuvoston luottamuksen ja tuen uudistustoimilleen, joita hän jatkoi ja kehitti myös koko vuoden 2001 ajan. Unescon sihteeristön rakenne on täysin uudistettu ja johtajavirkoja vähennetty neljännekseen entisestään. Unescon korkeimpiin virkoihin nimitettiin uudet henkilöt, joista suurin osa on sihteeristön ulkopuolelta tulleita. Jäsenmaille vaikeita päätöksiä ovat olleet uuden desentralisaatiostrategian omaksuminen ja useiden kenttätöimistöjen sulkeminen sen myötä. Ohjelmia koskevia säästöpäätöksiä on myös jouduttu tekemään, koska yleiskokous hyväksyi päätöksen Unescon budjetin nominaalisesta nollakasvusta vuosina 2000-2001, mikä itse asiassa merkitsi budjetin supistumista verrattuna edelliseen kauteen. Hallintoneuvoston suosituksesta samanlainen päätös tehtiin vuonna 2001 seuraavan kaksivuotiskauden, so. vuosien 2002-2003 budjetista.

Suomi on pyrkinyt johdonmukaisesti edistämään eräitä **ohjelmakysymyksiä** hallintoneuvostokautensa aikana:

Suomen aloitteesta hallintoneuvosto asetti kaksivuotiskautena 1998-1999 työryhmän selvittämään mahdollisuuksia edistää ja tehostaa Unescon toimintaa ihmisoikeuskasvatuksen alalla sekä parantaa sen ja muiden järjestöjen yhteistyötä tällä alalla. Ryhmän laatima yleissuunnitelma ihmisoikeuskasvatuksen edistämiseksi hyväksyttiin hallintoneuvostossa ja sittemmin myös Unescon 30. yleiskokouksessa (*30 C/Res. 16*). Ihmisoikeuskasvatusstrategian seurantaraportti annetaan hallintoneuvostolle vuonna 2002.

Muita ohjelmakysymyksiä, joita Suomi on aktiivisesti edistänyt hallintoneuvostokautensa aikana, olivat mm. vuonna 2000 Dakarissa pidetyn maailman koulutusfoorumin seuranta (EFA, Education for All) sekä järjestön toiminta bioetiikan sekä kulttuuriperinnön alalla. Suomi on vuosina 1997–2003 Unescon Maailmanperintökomitean jäsen ja on myös kansainvälisen neuvoo-antavan sekä hallitustenvälisen bioetiikkakomitean jäsen. Prioriteettialojamme oli myös kulttuurisen moninaisuuden edistäminen, jota koskeva hallintoneuvostossa hyväksytty julistusluonnos hyväksyttiin 31. yleiskokouksessa. Suomi ajoi myös pääsyä informaation ja tietoteknologian piiriin.

Suomi on vaikuttanut aktiivisesti Unescon ohjelman (2002–2003) ja keskipitkän aikavälin strategian (2002–2007) uudistustyöhön. Suomi valittiin jäseneksi hallintoneuvoston asettamaan työryhmään "Task Force on Unesco in the 21st Century". Suomen Unesco-toimikunnan pääsihteeri Zabrina Holmström oli varapuheenjohtajana työryhmän ohjelmauudistusta pohtivassa erillisessä työryhmässä, joka teki merkittävää perustyötä uusien ohjelma-asiakirjojen valmistelemiseksi 31. yleiskokouksen hyväksyttäväksi.

Suomi on vaikuttanut hallintoneuvostossa Unescon yleiskokouksen sekä Unescon hallinnon uudistuksiin noudattaen siten pohjoismaista perinteistä panostusta tähän työhön. Ruotsin ja Suomen yhdessä hallintoneuvostossa tekemien esitysten perusteella 30. yleiskokouksen järjestelyissä tapahtui sen työtä tehostavia muutoksia, jotka ovat myös johtaneet säästöihin yleiskokouksen kustannuksissa. Ruotsin ja Suomen ehdotuksesta järjestettiin myös ensimmäinen

nuorisofoorumi 30. yleiskokouksen yhteydessä vuonna 1999. Toinen nuorisofoorumi järjestettiin 31. yleiskokouksen yhteydessä Suomen ja Australian aloitteesta.

Suomi nosti esiin jo edellisellä hallintoneuvostokaudellaan tekemänsä aloitteen Unescon alaisten instituuttien ja keskusten toiminnan arvioinnista, jolla pyrittiin välttämään päällekkäistä toimintaa sekä luomaan kriteerit, joiden perusteella perustetaan uusia instituutteja ja arvioidaan olemassa olevien instituuttien työn tuloksia. Vaikka hallintoneuvosto suhtautui aloitteeseen myönteisesti, edellinen pääjohtaja torjui ehdotuksen. Pääjohtaja Matsuura on sen sijaan ryhtynyt toimenpiteisiin asiassa. Instituutteja ja keskuksia koskeva uusi strategia on valmisteilla ja Unescon koulutusalan instituuttien ulkoinen arviointi toteutunee kaksivuotiskauden 2002–2003 aikana.

Suomi toimi Unescon yleiskokouksen nimeämän, järjestön sihteeristö-rakennusten tilaa ja kuntoa valvovan päämajakomitean puheenjohtajana 1998–1999. Komitean hallintoneuvostolle esittämä raportti ja ehdotukset koskien päämajarakennusten korjaussuunnitelmia ja järjestön tilojen käyttöä eri tarkoituksiin otettiin vastaan myönteisesti ja ne toimivat pohjana jatkosuunnittelulle.

Suomen valinta hallintoneuvostoon oli kaksi vuotta kestäneen tehokkaan ja intensiivisen vaalikampanjan tulos, johon osallistuivat sekä ulkoasiainministeriö (erityisesti pysyvä edustusto, poliittinen osasto ja kehitysyhteistyöosasto), opetusministeriö sekä Suomen Unesco-toimikunta. Yhteistyö näiden tahojen välillä kuten myös ulkoasianministeriön oikeudellisen osaston kanssa on jatkunut koko Suomen hallintoneuvosto-

kauden aikana myös neuvostossa käsiteltävien asioiden osalta. Opetusministeriön alaiset virastot ja muut asiantuntijatahot osallistuivat myös aktiivisesti työskentelyyn.

Yhteistyö Pohjoismaiden välillä on myös ollut jatkuvaa Suomen ollessa hallintoneuvoston jäsen. Hallintoneuvoston istuntojen aikana pohjoismaiset valtuuskunnat ovat kokoontuneet säännöllisesti. Suomi toimi vv. 2000–2001 pohjoismaisten kokousten puheenjohtajana ja piti ainoana Pohjoismaana neuvostossa muita Pohjoismaita ajan tasalla hallintoneuvoston kehityksestä neuvostossa.

Vuosina 2000–2001 Suomen ollessa hallintoneuvoston varapuheenjohtaja ja siten hallintoneuvoston byroon jäsen Suomi raportoi säännöllisesti edustamalleen I-vaaliryhmälle byroon kokouksista ja konsultoi sitä byroossa käsiteltävistä asioista. Suomi osallistui myös EU-ryhmän toimintaan ja kokouksiin.

Yleisarviona Suomen toiminnasta hallintoneuvostossa voidaan todeta, että jo Suomen pääsy hallintoneuvostoon oli suoritus, johon harva uskoi etukäteen. Lisäksi voidaan mainita, että Suomi toimi hallintoneuvostossa kokoaan huomattavasti suuremmalla painoarvolla. Suomi näkyi ja kuului hallintoneuvoston täysistunnoissa, sen alaisissa komissioissa ja alaelimissä ja pystyi edistämään tärkeäksi kokemiaan uudistuksia Unescon ohjelmatoiminnassa ja hallinnossa.

Lisätietoa:

- *Suomen valtuuskunnan raportit hallintoneuvoston istunnoista ovat saatavissa sihteeristöltä.*
- *Hallintoneuvoston istuntojen asiakirjat löytyvät Unescon sivuilta: <http://www.unesco.org>*

6. MUU SUOMEN UNESCO-TOIMIKUNNAN TOIMINTA

SUOMEN MAKSU-OSUDET JA MUU TUKI

Suomen jäsenmaksu Unescolle maksetaan opetusministeriön määrärahoista. Vuonna 2001 jäsenmaksuosuus oli 10 490 049 mk. Maailmanperintörahostolle maksettiin vuositaita tukea 122 244 mk. Tukea myönnettiin lisäksi mm. yhteiskuntatieteellisen MOST-ohjelman (Management of Social Transformations) ulkoisen arvioinnin suorittamiseen, kielellisen moninaisuuden ja monikielisen koulutuksen neuvoo-antavan työryhmän työtä varten sekä euroafrikkalaisen "Culture in the Neighbourhood" -projektin loppuvideon tuotantokustannuksiin.

Ulkoasiainministeriö myönsi vuosille 2000–2001 yhteensä 2 miljoonaa markkaa tukea Unescon koulutussuunnitteluinstituutin (International Institute for Educational Planning, IIEP) toimintaa varten. Ulkoasiainministeriö on myös rahoittanut viestintäasiantuntijan palkkaamisen entisen Jugoslavian alueelle (ks. 3.5 Viestintä).

JULKAISUT

Suomen Unesco-toimikunnan julkaisusarjassa ilmestyivät vuonna 2001 seuraavat julkaisut:

- *Ihmisoikeudet. Kysymyksiä ja vastauksia.* Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja no 80. (3. uudistettu painos)
Julkaisu ilmestyi opetusministeriön, Suomen Unesco-toimikunnan ja Ihmisoikeusliitto ry:n yhteistyönä. Kirjan tarkoituksena on tarjota kouluille ja muille oppilaitoksille uusia virikkeitä ihmisoikeuskasvatukseen. Julkaisu tarjoaa perustie-

dot tärkeimmistä ihmisoikeussopimuksista, menettelytavoista niiden toteuttamiseksi sekä kansainvälisten järjestöjen toiminnasta ihmisoikeuksien edistämiseksi. Kirja kuvaa myös mitä ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen artiklat merkitsevät. Julkaisu on osa YK:n ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmenen (1995–2004) toimintaa. Jo kolmanteen painokseen ehtinyt teos on julkaistu useilla kielillä.

- *Yleissopimus kulttuuriomaisuuden luvattoman tuonnin, viennin ja omistusoikeuden siirron kieltämiseksi ja ehkäisemiseksi/Konvention om förbud mot och förhindrande av olovlig import, export och överföring av äganderätt avseende kulturegendom* (hyväksytty Unescon yleiskokouksessa vuonna 1970) ja *Unidroit'n yleissopimus varastetuista tai laittomasti maasta viedyistä kulttuuriesineistä/Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål* (Rooma 1995). Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustiede- ja kulttuurijärjestön Unescon sopimuksia ja suosituksia n:o 20.

Suomi ratifioi molemmat sopimukset 14.6.1999.

Julkaisun suomen- ja ruotsinkieliset versiot on luettavissa myös toimikunnan Internet-sivuilla osoitteissa

- <http://www.minedu.fi/opm/unesco/sopsuos/kulttuuriomaisuus.html> ja
- <http://www.minedu.fi/uvm/unesco/kulturegendom.html>.

Lisätietoa sopimuksesta löytyy

- *Unescon kotisivuilta osoitteesta* <http://www.unesco.org/opi/convention1970/>

- *Unescon Yleisten kirjastojen julistus ja Unescon Koulukirjastojulistus.*

Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustiede- ja kulttuurijärjestön Unescon sopimuksia ja suosituksia n:o 21. Molemmat julistukset ilmestyivät myös julisteen muodossa.

Suomennettu ajanmukaistettu yleisten kirjastojen julistus on hyväksytty Unescossa vuonna 1994. Koulukirjastojulistus luotiin tämentämään koulukirjastotoiminnan puitteet vuonna 1998. Unescon yleisten kirjastojen julistuksen tavoitteena on rohkaista hallituksia ja paikallishallintoa tukemaan yleisten kirjastojen kehittämistä ja sitoutumaan siihen aktiivisesti. Unescon koulukirjastojulistus puolestaan viitoittaa tietä laadukkaiden koulukirjastojen kehittämiseksi oppilaiden tiedontarpeita vastaaviksi ja lukuharrastusta edistäviksi.

- *Kirjastojulistukset ovat luettavissa myös Suomen Unesco-toimikunnan verkkosivuilta:* <http://www.minedu.fi/opm/unesco/sopimusluettelo.html>.
- *Alkuperäiset englanninkieliset julistustekstit löytyvät Unescon verkkosivuilta osoitteista* www.unesco.org/webworld/lib-manif/libraman.htm www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/school_manifesto.html.
- *Ruotsinkieliset versiot löytyvät osoitteesta:* www.unesco-sweden.org/PDF/tva00version2.pdf.

Unescon julkaisutoiminta

Unesco julkaisee noin 160 teosta vuosittain. Tähän mennessä Unesco on julkaissut yhteensä yli 10 000 teosta. Julkaisuja on käännetty yli 80 kielelle. Tallekirjastoja Unescolla on yhteensä 166 eri puolilla maailmaa. Unesco osallistuu myös vuosittain noin 50 kirjamesuille.

Unescon merkittävimmät toistuvat raportit ovat:

- *World Education Report*
- *World Culture Report*
- *World Social Science Report*
- *World Science Report*
- *World Communication and Information Report*

Raportit sisältävät artikkeleita, tilastoja eri maista sekä analyysejä nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Julkaisut perustuvat jäsenmaiden Unescolle tekemiin selvityksiin ja järjestön erillistutkimuksiin.

- *Statistical Yearbook*
Vuosittain ilmestyvä tilastojulkaisu sisältää kasvatukseen, luonnon- ja yhteiskuntatieteisiin, teknologiaan ja viestintään liittyviä tilastoja lähes 200 maasta. Unescon Montrealissa sijaitsevan Kansainvälisen tilastoinstituutin keräämiä tilastoja löytyy osoitteesta <http://unesco-stat.unesco.org/>
Tilastoinstituutti ylläpitää myös "Koulutus kaikille" -prosessiin liittyvää EFA-observatoriota.
- *Index Translationum*
Kansainvälinen käännöskirjallisuuden bibliografia - täydellisin käännösten tilastoteos, joka sisäl-

tää tietoja yli sadasta maasta. Ilmestyy vuosittain CD-ROM -muodossa.

Lisätietoja Index Translationumista:

<http://www.unesco.org/culture/xtrans/>

- *The Unesco Thesaurus*
Teos on suunniteltu työkaluksi erityisesti kirjasto- ja informaatioalojen ammattilaisille.
- Historian julkaisut, kuten *History of Humanity, General History of Africa, History of Civilizations of Central Asia, General History of the Caribbean, Aspects of Islamic Culture*.

Unesco on lopettanut kuukausittain ilmestyneet lehdet *Unesco Courier* sekä *Unesco Sources*. Niiden tilalle on tullut kaksi kertaa vuodessa ilmestyvä uusimuotoinen *Unesco Courier* -lehti, joka on luettavissa myös osoitteessa <http://www.unesco.org/courier>. *Unesco Sources* -lehdet löytyvät osoitteesta <http://www.unescosources.org>

Unescon julkaisuja välittää Suomessa Akateeminen Kirjakauppa.

Julkaisuista löytyy lisätietoja ja tilausmahdollisuus Unescon verkkosivuilta: <http://www.unesco.org/general/eng/publish/index.html>

MUITA KOKOUKSIA

- Unescon hallintoneuvoston istuntojen välinen kokous, Pariisi, 23.2. Pääsihteeri Zabrina Holmström ja kansainvälisten asiain johtaja Margaretha Mickwitz osallistuivat.
- Pohjoismaiden Unesco-toimikuntien puheenjohtajien ja pääsihteerien kokous 5.–6.3. Kööpenhaminassa. Toimikunnasta Olli Alho ja sihteeristöä Zabrina Holmström osallistuivat.

teerien kokous 5.–6.3. Kööpenhaminassa. Toimikunnasta Olli Alho ja sihteeristöä Zabrina Holmström osallistuivat.

- Kansallisten Unesco-toimikuntien puheenjohtajien kokous, Tukholma, 18.–20.5. Zabrina Holmström osallistui.
- Euroopan alueen Unesco-toimikuntien kokous (Läntisen vaaliryhmän jäsenmaat), Montréal, Kanada, 4.–8.7. Olli Alho ja Tapio Markkanen toimikunnasta sekä Zabrina Holmström sihteeristöä osallistuivat.
- Latvian Unescoon liittymisen 10-vuotisjuhlakonferenssi "Unesco in the 21st Century in Latvia", Riika, 20.–22.9. Sihteeristöä Zabrina Holmström osallistui.

7. UNESCON SIHTEERISTÖ JA PYSYVÄ EDUSTUSTO

UNESCON SIHTEERISTÖ

Sihteeristöä johtaa pääjohtaja, joka nimittää sihteeristön muun henkilökunnan. Pääjohtaja Koïchiro Matsuurra on suoraviivaistanut ja keventänyt sihteeristön rakennetta. Joulukuussa 2001 Unescon sihteeristössä ja kentällä työskenteli 2143 henkilöä (edellisenä vuonna 2805).

Unescoon on mahdollista päästä palkattomaan harjoitteluun 1-3 kuukaudeksi (Individual Internships Programme). Harjoittelu on tarkoitettu jatko-opiskelijoille, tutkijoille ja virkamiehille. Hakemuslomakkeita on saatavissa toimikunnan sihteeristöltä tai Unescon verkkosivuilta.

Lisätietoja Unescon viroista ja muista tehtävistä:

<http://www.unesco.org/per/>

<http://www.unesco.org/general/eng/about/interne.shtml>

SUOMALAISET UNESCOSSA

Unescon sihteeristössä ovat työskennelleet Kaisa Savolainen kasvatussektorilla laadullisen kehittämisen yksikön johtajana (eläkkeellä 30.6.2001 alkaen), Tarja Virtanen viestintäasiantuntijana Unescon Api-an kenttätöimistössä Samoalla, Sai Väyrynen ohjelma-asiantuntijana erityiskasvatuksen yksikössä, Liubow Ramella-Tchikovani yksikön päällikkönä käännösosastolla, Tiina Greggilä-

Jouini toimistotyöntekijänä viestintäsektorilla, Kari Kemppainen taloushallintovirkailijana (31.8.2001 saakka), Anna Muinonen konsulttina yhteiskuntatieteiden sektorilla (1.6.2001 alkaen) ja Piia Susanna Pirkola-Mercier vastuuhenkilönä Unescon vierailupalvelussa (15.11.2001 alkaen). Apulaisasiantuntijoina ovat toimineet Ulla Kalha peruskoulutuksen yksikössä ja Marjaana Kokkonen Maailmanperintökeskuksessa. Viestintäasiantuntijana Sarajevossa on toiminut Antti Kuusi 11.1.2001 saakka ja Irmeli Seipäjäarvi 9.2.2001 alkaen.

Harjoittelijoina vuonna 2001 Unescossa olivat Anna Muinonen 1.12.2000-31.5.2001 yhteiskuntatieteiden sektorilla, Piia Susanna Pirkola-Mercier 22.1.-31.3.2001 vierailupalvelussa ja Karoliina Reijonen 1.6.-31.8.2001 Euroopan korkeamman opetuksen keskuksessa CEPESissä Bukarestissa.

PYSYVÄ EDUSTUSTO

Suomen pysyvä edustaja Unescossa vaihtui syksyllä 2001. Suurlähettiläs Taina Kiekkoo tehtävässä seurasi suurlähettiläs Esko Hamilo. Edustustossa ovat lisäksi työskennelleet ulkoasiainsihteri Ari Mäki, sihteri Marja Richard sekä harjoittelijat Lauri Hirvonen (1.4.-30.6.2001) ja Riina Subra (3.9.-31.10.2001).

LIITE

Suomen Unesco-toimikunnan ja laajennetun toimikunnan jäsenet (1999-2001)

Ohjelmajohtaja, dosentti Olli Alho, Yleisradio (puheenjohtaja)

Pääsihteeri Tapio Markkanen, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto (varapuheenjohtaja)

Kansliapäällikkö Christoffer Grönholm, Svenska Folkskolans Vänner

Professori Sara Heinämaa, Helsingin yliopisto

Professori Riitta Keiski, Oulun yliopisto

Professori Ullamaija Kivikuru, Svenska social- och kommunalhögskolan

Suunnittelujohtaja Petri Pohjonen, Opetushallitus

Teatteriohjaaja Raija-Sinikka Rantala

Professori Tom Sandlund, Svenska social- och kommunalhögskolan

Professori Martin Scheinin, Ihmisoikeusinstituutti, Åbo Akademi

Kasvatustiet. yo Jutta Urpilainen, Jyväskylän yliopisto

Lähetystöneuvos Hannu Hämälä, ulkoasiainministeriön edustaja 31.7. saakka

Lähetystöneuvos Liisa Valjento, ulkoasiainministeriön edustaja 1.8. lähtien

(varajäsen yksikön päällikkö Riitta Resch)

Laajennettu Suomen Unesco-toimikunta (1999-2001)

Kasvatusjaosto

Suunnittelujohtaja Petri Pohjonen, Opetushallitus (puheenjohtaja)

Kansliapäällikkö Christoffer Grönholm, Svenska Folkskolans Vänner (siirtyi syksyllä 2001 viestintäjaostosta kasvatusjaostoon)

Tiedottaja Jussi Honkanen, Suomen YK-liitto

Lehtori, fil. lis. Christer Hummelstedt, Turun yliopisto

Tutkimusprofessori Pirjo Linnakylä,

Jyväskylän yliopisto

Viestintäjohtaja Seppo Niemelä,

Suomen Kehityskeskus Oy

Suunnittelija Sanna Rauhansalo,

Suomen kuntaliitto (15.2. saakka)

Professori Maijaliisa Rauste-von Wright, Helsingin yliopisto

Toiminnanjohtaja Pekka Sallila, Kansanvalistusseura

Professori Martin Scheinin, Ihmisoikeusinstituutti, Åbo Akademi

Kasvatustiet. yo Jutta Urpilainen,

Jyväskylän yliopisto

Ylitarkastaja Pekka Elo, Opetushallitus

(pysyvä asiantuntija)

Opetusalan neuvonantaja Heikki Kokkala,

ulkoasiainministeriö (pysyvä asiantuntija)

Ylitarkastaja Arja Mäkeläinen, opetusministeriö

(pysyvä asiantuntija)

Ylitarkastaja Immo Parviainen, opetusministeriö

(pysyvä asiantuntija)

Opetusneuvos Helena Taxell, Opetushallitus

(pysyvä asiantuntija)

Asiantuntija Petra Packalén, Opetushallitus

(sihteeri)

Luonnontieteiden jaosto

Professori Riitta Keiski, Oulun yliopisto

(puheenjohtaja)

Tiedesihteeri Risto Andberg, Suomen Akatemia

Dosentti Kari Enqvist, Helsingin yliopisto

Kansainvälisten asiain päällikkö Sirkka Haunia,

Suomen Ympäristökeskus

Opettaja Vesa Heinonen

Professori Sara Heinämaa, Helsingin yliopisto

FT, dosentti Risto Lemmelä, Teknillinen korkeakoulu

Professori Erkki Leppäkoski, Åbo Akademi

Pääsihteeri Tapio Markkanen, Suomen yliopistojen

rehtorien neuvosto

Ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander,

ympäristöministeriö (pysyvä asiantuntija)

Ylitarkastaja Hilka Hämäläinen, opetusministeriö

(pysyvä asiantuntija)

Kulttuuriasiainneuvos Hannele Koivunen,

opetusministeriö (pysyvä asiantuntija)

Opiskelija Anu Hankaniemi (sihteeri 31.5. saakka)

Yliopistonlehtori, dosentti Sirkku Manninen,

Helsingin yliopisto (sihteeri 1.6. lähtien)

Yhteiskuntatieteiden jaosto

Professori Tom Sandlund, Svenska social- och kommunalhögskolan (puheenjohtaja)
Professori Risto Alapuro, Helsingin yliopisto
Professori Karmela Liebkind, Helsingin yliopisto
Dosentti Tuomo Melasuo, Tampereen yliopisto, Rauhan- ja konfliktin tutkimuskeskus (TAPRI)
Yliassistentti, dosentti Jussi Raumolin, Helsingin yliopisto
Professori J. P. Roos, Helsingin yliopisto
Tutkimusprofessori, dosentti Harry Schulman, Tietokeskus
Professori Liisa Uusitalo, Helsingin kauppakorkeakoulu
Nuorisotutkimusseuran puheenjohtaja, dosentti Helena Helve, Helsingin yliopisto (pysyvä asiantuntija)
Opetusneuvos Heidi Kuusi, opetusministeriö (pysyvä asiantuntija)
Valt. kand. Maria Andersin, Svenska social- och kommunalhögskolan (sihteeri)

Kulttuurijaosto

TINFO:n puheenjohtaja, teatteriohjaaja Raija-Sinikka Rantala (puheenjohtaja)
Dosentti Lauri Harvilahti, Helsingin yliopisto
Professori Arvi Hurskainen, Helsingin yliopisto
Professori Kaisa Häkkinen, Turun yliopisto
Tutkija Merja-Hannele Isotalo
Elokuvasihteeri Satu Laaksonen, Suomen elokuva-arkisto
Rehtori Yrjö Sotamaa, Taideteollinen korkeakoulu
Tiedesihteeri Tiina Vihma-Purovaara, Suomen Akatemia
Lehtori, dosentti Teppo Korhonen, Helsingin yliopisto (pysyvä asiantuntija)
Kehitysyhteistyöneuvos Irma-Liisa Perttunen, ulkoasiainministeriö (pysyvä asiantuntija)
Puheenjohtaja Risto Ruuhonen, Taiteen keskustoimikunta (pysyvä asiantuntija)
Fil. yo Petri Pöyhönen (sihteeri)

Viestintäjaosto

Professori Ullamaija Kivikuru, Svenska social- och kommunalhögskolan (puheenjohtaja)
Kehitysyhteistyön hankepääällikkö Jouko Blomberg, Yleisradio
Kansliapäällikkö Christoffer Grönholm, Svenska Folkskolans Vänner (siirtyi syksyllä 2001 kasvatustaostoon)
Professori Sinikka Koskiala, Teknillinen korkeakoulu
Arkistoneuvos Raimo Pohjola, Kansallisarkisto
Osastonjohtaja Inkeri Salonharju, Helsingin yliopiston kirjasto
Julkaisujohtaja Harri Saukkomaa, Yhtyneet Kuvalehdet Oy
Päätoimittaja Pekka Sitari, Karjalainen
Helena Tapper, Information Technology for Development Bank
Taloustoimittaja Matti Remes, Taloussanomat (pysyvä asiantuntija)
Erikoissuunnittelija Eija Ristimäki, Taiteen keskustoimikunta (pysyvä asiantuntija)
Tutkija Andrea Nordqvist, Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan (sihteeri)

YHTEYSTIEDOT

Suomen Unesco-toimikunta
Opetusministeriö
Kansainvälisten asiain sihteeristö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO
Puh. 09-160 04, fax 09-1607 6980
Sähköposti: Unesco@minedu.fi
<http://www.minedu.fi/opm/unesco>

UNESCO
7, place de Fontenoy
F-75352 Paris 07 SP
fax +33-1-44 49 06 92
<http://www.unesco.org>
<http://www.unesco.org/general/eng/events>

UNESCON SIHTEERISTÖN ORGANISAATIOKAAVIO

